

ДОБРА ПРАКТИКА ОТ НОРВЕГИЯ

Стратегия за пластмасите на Норвегия

Съдържание

1. Резюме.....	2
Обновена норвежка стратегия за пластмаси	5
Пластмаси в Норвегия	6
Световни тенденции в развитието на пластмасите	7
2. Въздействие на пластмасите върху климата и околната среда	8
3. По-строги глобални ангажименти относно морските пластмасови отпадъци и пластмасовото замърсяване	10
3.1 Ново глобално споразумение срещу морските пластмасови отпадъци и замърсяването с пластмаса	11
3.2 Укрепване на съществуващите рамки и инициативи относно морските пластмасови отпадъци и пластмасови отпадъци.....	13
4. По-кръгова пластмасова икономика в Европа	14
5. Засилена рамка на продуктовата политика за пластмаси в Норвегия	15
5.1 По-устойчиви продукти и вериги за стойност в световен и национален мащаб.....	15
5.2 Консумация на пластмаси и състав на пластмасите в продуктите.....	15
5.3 Значението на екологичния дизайн за пластмаси в продукти от много материали	16
5.4 Цикли на нетоксичен материал	16
5.5 Пластмаси на био основа, биоразградими пластмаси.....	17
5.6 Опаковки и пластмасови изделия за еднократна употреба.....	18
5.7 Важни вериги на стойността, които включват пластмаси	22
5.8 Разширена отговорност на производителя	26
5.9 Необходимостта от по-силна рамка на продуктовата политика в норвежкото законодателство	27
5.10 Устойчиво потребление на пластмаса	27
6. Използване на ресурсите в пластмасовите отпадъци	30

6.1 Глобалната перспектива – по-строги глобални разпоредби за отпадъците	30
6.2 Рециклиране на пластмасови отпадъци в Норвегия	31
6.3 Износ на пластмасови отпадъци	34
7. Пластмаси в селскостопанския сектор	36
8. Пластмаси в транспортния сектор	37

1. Резюме

Пластмасата е изключително полезен материал, главно поради своята издръжливост, но именно тази издръжливост прави пластмасата сериозен проблем за околната среда, когато бъде изхвърлена или попадне в околната среда. Пластмасовите отпадъци и пластмасовото замърсяване са един от най-бързо развиващите се глобални екологични проблеми на нашето време, с големи последици за океаните и моретата, природата, дивата природа и благосъстоянието на хората.

Визията на норвежкото правителство е по-устойчива верига на стойността на пластмасите в глобален, регионален и национален мащаб. Тази стратегия ще помогне за прилагането на „нулевата визия“ на Асамблеята на ООН по околната среда от 2017 г. за прекратяване на изхвърлянето на пластмасови отпадъци в океана в дългосрочен план. Тази стратегия обединява политиката на норвежкото правителство за пластмасите и описва повечето от мерките, които са били приложени или се прилагат за намаляване на пластмасовите отпадъци и замърсяването с пластмаса. Той използва цялостен подход, включващ мерки, насочени към пластмасата през целия ѝ жизнен цикъл.

На глобално ниво е жизненоважно да се въведе ново правно обвързващо глобално споразумение относно замърсяването с пластмаса, за да се реализира тази визия. Ключов елемент в глобалното споразумение трябва да бъде задължението на всички държави да прилагат национална стратегия за премахване на всички изхвърляния на пластмасови отпадъци в океана и за управление на екологичните проблеми, причинени от замърсяването с пластмаса.

На регионално ниво е особено важно да се подкрепят усилията на ЕС за подобрена рамка на продуктовата политика и нейното прилагане в Норвегия. Като страна от ЕИП и като неразделна част от единния пазар на ЕС, по-голямата част от политиката на Норвегия за пластмаси трябва да бъде разработена в сътрудничество с ЕС. Норвегия се възползва от общите европейски правила и разпоредби и участва активно в тази работа. Ще продължи също така активното участие в регионални морски конвенции и други съответни форуми.

На национално ниво е важно да се насърчават по-устойчиви пластмасови продукти, устойчиво потребление, да се намали количеството пластмасови отпадъци, които не могат да бъдат повторно използвани и рециклирани, и да се предотврати изхвърлянето на пластмасови отпадъци в природата.

Тази стратегия за пластмаси включва мерки за по-устойчиви пластмасови вериги за стойност и мерки за гарантиране, че опасните вещества се премахват от цикъла, което ще увеличи рециклирането на пластмасови отпадъци и ще гарантира безопасни нови продукти. Различни химически вещества се добавят към пластмасата, за да ѝ се придадат желаните свойства. Някои са вещества, пораждащи сериозно безпокойство, а други са опасни вещества, които могат да причинят вреда на човешкото здраве и околната среда. Една по-кръгова пластмасова икономика трябва да бъде нетоксична, за да се предотврати разпространението на опасни вещества, които могат да причинят вреда на човешкото здраве и околната среда. Стратегията на Норвегия за пластмасите предполага, че трябва да се определи една и съща гранична стойност за опасни вещества във вторичните пластмасови суровини и продуктите, произведени от тях, както се изисква за продукти, произведени от първични суровини.

Стратегията следва установените принципи в политиката за околната среда на Норвегия и е по-нататъшно развитие на правителствената стратегия за пластмаси, изложена в Доклад до Парламента 45 (20162017) Отпадъците като ресурс. Това включва принципа, че отговорните за замърсяването трябва да поемат разходите за мерките за предотвратяване и намаляване на замърсяването с пластмаса. Често е трудно да се установи произходът на изхвърлените пластмасови отпадъци. За да се постигнат трайни промени, мерките трябва да бъдат въведени в началото на жизнения цикъл на пластмасовите продукти. В същото време трябва да се гарантира, че пластмасовите отпадъци се управляват по-правилно и да се работи, за да се гарантира, че пластмасовите отпадъци не се изхвърлят в природата. Тези предизвикателства не могат да бъдат разрешени само от една страна; необходимо е международно сътрудничество за извършване на необходимите промени.

Необходими са целенасочени мерки за различни вериги на стойността и сектори за намаляване на замърсяването с пластмаси както от наземни, така и от морски източници. Пластмасовите продукти за еднократна употреба са особено голям източник на боклук, както и лошо използване на ресурсите. Стратегията на Норвегия за пластмасите насърчава мерки срещу загубата на риболовни уреди, както търговски, така и за развлечение, срещу замърсяването с пластмаси от аквакултурите и корабоплаването и адресира предизвикателствата по отношение на пристанищните приемни съоръжения за доставка на отпадъци от кораби. Обсъждат се и предизвикателствата, свързани със замърсяването с пластмаса от транспортния и селскостопанския сектор.

Тази стратегия също така разглежда въпроса за алтернативите на пластмасата, изработена от първични суровини, като пластмаса на биологична основа, и концепцията за биоразградима пластмаса. Това е сложна област и са необходими повече знания. Важно е пластмасовите заместители на биологична основа и новите алтернативни пластмаси да намалят общото въздействие на пластмасата върху околната среда, а не да създават нови проблеми.

Пластмасовите опаковки са най-голямата категория както нови пластмаси, пуснати на пазара, така и пластмасови отпадъци, генерирани в Норвегия и Европа. Намалването на въздействието върху околната среда на пластмасовите опаковки и използването на ресурсите в тези пластмасови отпадъци е висок приоритет както за Норвегия, така и за Европа. Целите за рециклиране в разпоредбите на ЕС за отпадъците, които също се прилагат в Норвегия чрез споразумението за ЕИП, вече са високи и ще продължат да се увеличават постепенно до 2030 г. Рециклирането на пластмаси е предизвикателство, но има потенциал да надхвърли днешните нива.

Като страна по Базелската конвенция за контрол на трансграничното движение на опасни отпадъци и тяхното обезвреждане, Норвегия направи крачки в засилването на контрола върху световната търговия с пластмасови отпадъци. Норвегия работи за укрепване на мандата на Базелската конвенция относно пластмасовите отпадъци и за повишаване на глобалните стандарти за екологосъобразно управление на пластмасовите отпадъци. Норвегия също така работи за засилване на мерките срещу екологичните престъпления, което включва затягане на контрола върху незаконния износ на електронни и електрически продукти. Тези продукти съдържат много пластмасов материал, в допълнение към опасни вещества, които могат да причинят вреда на човешкото здраве и околната среда. Незаконно изнесените отпадъци често не се управляват по екологосъобразен начин, напр. тя е като открито изгорена или изхвърлена в природата.

Микропластмасата се намира във всички части на околната среда, във въздуха, езерата, океаните, леда, почвата и в живите организми. Последниците за екосистемите и продоволствената сигурност, причинени от микропластмасата, са несигурни, но могат да бъдат сериозни. Необходими са мерки за предотвратяване и намаляване на емисиите на микропластмаса от редица различни източници. Значимите източници в Норвегия включват износване на гуми, терени с изкуствена трева, бои, текстил и умишлено добавена микропластмаса към продуктите. Микропластмасата също се образува от разлагането на по-големи парчета пластмаса, така че мерките срещу изхвърлянето на отпадъци също са важни за намаляване на замърсяването с микропластмаса. Микропластмасата може да разпространява опасни вещества, инвазивни извънземни видове, бактерии и вируси. Сътрудничеството с ЕС е централна част от усилията за справяне със замърсяването с пластмасови микрочастици.

По-екстремните валежи, ветрове и наводнения могат да увеличат риска от емисии на пластмасови отпадъци и микропластмаси. Много мерки за намаляване на вредите, причинени от изменението на климата, също ще допринесат за намаляване на нарастващите рискове от силно замърсяване с пластмаса. Тази стратегия описва по-подробно няколко аспекта, свързани с острото замърсяване с пластмаси, както и по-подробно опита, натрупан от злополуки с разпространение на пластмасови пелети.

Все още са необходими повече знания за много аспекти на замърсяването с пластмаса. Тази стратегия подчертава мониторинга и оценката на замърсяването с пластмаси, които в момента се извършват на национално и международно ниво.

Тази стратегия показва, че за да бъде успешна, трябва да бъдат приложени мерки и сътрудничество между всички съответни участници, както на национално, така и на международно ниво, през целия жизнен цикъл на пластмасата.

Обновена норвежка стратегия за пластмаси

Визия

Визията на норвежкото правителство е по-устойчива верига на стойността на пластмасите в глобален, регионален и национален мащаб.

На глобално ниво е жизненоважно да се създаде ново правно обвързващо глобално споразумение срещу замърсяването с пластмаса, за да се реализира тази визия.

На регионално ниво е важно да се подкрепи работата на ЕС за създаване на по-силна продуктова рамка, прилагането ѝ в Норвегия и активното участие в нашите конвенции за регионални морета.

На национално ниво е важно да се насърчават устойчиви пластмасови продукти, устойчиво потребление, да се намали количеството пластмасови отпадъци, които не могат да бъдат повторно използвани и рециклирани, и да се предотврати изхвърлянето на пластмасови отпадъци в природата.

Пластмасата е изключително полезен материал, главно поради своята издръжливост. Това обаче прави пластмасата сериозен екологичен проблем, когато попадне в околната среда. Разграждането на пластмасата в морето може да отнеме векове. Океанските течения пренасят пластмасови отпадъци на големи разстояния и те могат да бъдат намерени далеч от източника си - дори да се озоват в отдалечени райони с малко човешка дейност, като Арктика.

Пластмасата може да се използва по много начини, като ни помага да се справим с редица проблеми. Използването на леки, здрави пластмасови материали в превозни средства и самолети намалява емисиите на парникови газове. Усъвършенстваните изолационни материали намаляват консумацията на енергия. Пластмасовите опаковки поддържат храната чиста и свежа и намаляват хранителните отпадъци. В сектора на здравеопазването пластмасата е безценна за управлението на болниците, лечението на пациенти и контрола на инфекциите. Пластмасовите риболовни принадлежности са издръжливи, ефективни и дълготрайни.

В същото време настоящите модели на потребление и производство на пластмаса създават значителни екологични предизвикателства. Замърсяването с пластмаса се е превърнало в постоянен и мащабен проблем, с обезпокоителни количества пластмасови отпадъци в океана, във въздуха, в почвата и в сладководните ресурси.

Визията на норвежкото правителство е по-устойчива верига на стойността на пластмасите в глобален, регионален и национален мащаб. За да се постигнат промени, които осигуряват постоянни подобрения, е важно да се приложат мерки на ранен етап от жизнения цикъл на пластмасовите продукти. Стратегията е да се насърчават по-устойчиви пластмасови продукти, по-устойчиво потребление на пластмаси и намалени количества пластмасови отпадъци, които не се използват за рециклиране, в допълнение

към предотвратяването на пластмасовите отпадъци „да се заблуждават“. Тази стратегия следва установените принципи на управление на околната среда и е по-нататъшно развитие на правителствената стратегия за пластмаси, изложена в Доклад до Парламента 45 (2016-2017) Отпадъците като ресурс.

Пластмасовите материали и пластмасовите продукти са глобални стоки, а пластмасовите отпадъци, попадащи в околната среда и океаните, са основен и нарастващ глобален екологичен проблем. Пластмасата следва океанските течения и пресича националните граници. Необходимо е сътрудничество на всички правителствени нива, за да се намалят глобалните въздействия върху климата и околната среда, причинени от пластмасите.

Норвегия работи за ново правно обвързващо глобално споразумение срещу морските пластмасови отпадъци и замърсяването с пластмаса под егидата на Асамблеята на ООН по околната среда. Норвегия смята, че основно задължение в едно ново споразумение е всички страни да изготвят национални планове за управление на пластмасата. Тази стратегия е примерът на Норвегия за такъв план за управление на пластмасите. Тази стратегия формира основата за мерките за пластмасите през целия жизнен цикъл в Норвегия, но също така се отнася до области, където има нужда от регионални и глобални мерки.

Като страна от ЕИП, която е неразделна част от единния пазар на ЕС, Норвегия има ограничена способност да прилага отделни национални мерки. Следователно продуктовата политика за пластмаси трябва да включва комбинация от общи мерки и инструменти в Норвегия и сътрудничество с ЕС за разработването на устойчиви пластмасови продукти. Опасните вещества в продуктите също се регулират чрез регламентите на ЕС за регистрация, оценка, разрешаване и ограничаване на химикали (REACH). Следователно преките изисквания към продуктите и разпоредбите на REACH ще бъдат значителен резултат от регулаторните разработки на ЕС и е важно Норвегия активно да допринася за тези усилия.

Пластмаси в Норвегия

В Норвегия има малка и специализирана индустрия, произвеждаща пластмасови суровини и пластмасови продукти. Приблизително 200 малки и средни компании, които произвеждат пластмасови тръби, опаковки, мебели, строителни материали, автомобилни части и оборудване за индустрията на аквакултурите, наред с други неща. Само малка част от пластмасовите продукти, произведени в Норвегия, се консумират в Норвегия.

Пластмасите, които се използват в Норвегия, се внасят предимно от световни производители, особено от Азия.

Не се събират статистически данни за годишната употреба на пластмаса в Норвегия, въпреки че употребата на пластмаса в Норвегия вероятно съответства на средната за Европа, като пластмасата за опаковки, строителство, превозни средства и електроника е най-големите категории. Норвегия обаче вероятно използва повече пластмаси в морския сектор.

Съществува значителна несигурност по отношение на цифрите за употребата на пластмаси и пластмасовите отпадъци в Норвегия. Изчислено е обаче, че общият обем

пластмаси, които вече се използват, е приблизително 3,1 милиона тона. По-голямата част от това се намира в строителни и строителни продукти, пластмаса в превозни средства и други продукти.

Изчислено е, че приблизително 540 000 тона използвани пластмаси се превръщат в отпадъци годишно³. Времето, необходимо за използване на даден продукт, преди да бъде изхвърлен, може да варира. Пластмасовите опаковки се използват и изхвърлят по-бързо от пластмасовите тръби в сградите. Така пластмасовите опаковки представляват най-големия дял от пластмасовите отпадъци годишно, следвани от гумите и текстила.

Пластмасовите опаковки представляват голям дял от изхвърлените пластмасови отпадъци в природата, както в Норвегия, така и в световен мащаб. Поради това има големи ползи за околната среда и климата, които могат да се получат от събирането и рециклирането на пластмасови опаковки. Пластмасовите опаковки, които не са рециклирани, обикновено се изпращат за изгаряне като средство за производство на енергия. Това също се нарича възстановяване на енергия.

Световни тенденции в развитието на пластмасите

Развитието на глобалната икономика на пластмасите оказва голямо влияние върху възможностите за намаляване на въздействието на пластмасите върху климата и околната среда в Норвегия. Суровините често се добиват и продават на световния пазар, без да се вземат предвид социално-икономическите разходи, свързани с екологичните проблеми, и това е съществена причина за липсата на устойчивост в глобалната икономика на пластмасите. Цената на първичната пластмасова суровина влияе върху използването на вторични суровини. През последните 50 години ролята и значението на пластмасата като материал в световната икономика се увеличи значително. Световното производство на пластмаса се е увеличило двадесет пъти от 60-те години на миналия век и сега възлиза общо на 368 милиона тона¹. Очаква се производството да се удвои през следващите 20 години. Значението на пластмасите в глобалната икономика на изкопаемите горива ще нараства в зависимост от растежа на производството на пластмаси. Смята се, че след 30 години една пета от петрола в света ще се използва за производството на пластмаси.²

Очаква се количествата пластмасови отпадъци да нараснат значително, както в Норвегия, така и в световен мащаб. Изчислено е, че до 2040 г. глобалното количество пластмасови отпадъци ще се удвои, изтичането на отпадъци в океана ще се утрои, а количеството пластмаса в морето почти ще се учетвори, ако бизнесът продължава както обикновено³.

Потребност от знания и сътрудничество

Нужни са повече познания относно пластмасите, които се пускат на норвежкия пазар, и степента, до която тези пластмаси могат да бъдат рециклирани. Колко и какви видове пластмаси се използват, качеството на пластмасите и какви добавки съдържат. В момента

¹ Plastics Europe (2020) Plastics – the Facts 2020 Publications (plasticseurope.org)

² World Economic Forum, Ellen MacArthur Foundation and McKinsey & Company (2016) The New Plastics Economy — Rethinking the future of plastics <http://www.ellenmacarthurfoundation.org/publications>

³ Pew Charitable Trusts & SystemIQ (2020): Breaking the plastic wave - A comprehensive assessment of pathways toward stopping ocean plastic pollution. Breaking the Plastic Wave Top Findings | The Pew Charitable Trusts (pewtrusts.org)

има малко или никаква налична такава информация. Нужен е по-добър преглед на количествата пластмаси в обращение в норвежкото общество. За да се постигне целта за увеличаване на дела на рециклирана пластмаса, използвана в нови продукти, са необходими повече знания. Съществува също необходимост от сътрудничество с всички съответни участници през целия жизнен цикъл на пластмасите. И частните, и публичните участници трябва да поемат своята част от отговорността.

Норвежкото правителство ще

- работи за укрепване на знанията за пластмасите в обращение в нашето общество и относно пластмасовите продукти на пазара в Норвегия
- създаде контактен форум за сътрудничество между участници в пластмасовата индустрия (норвежката пластмасова индустрия, вносителите, дистрибутори, норвежки участници в отпадъците) под егидата на Норвежката агенция по околна среда

2. Въздействие на пластмасите върху климата и околната среда

Докладът на Програмата на ООН за околната среда (UNEP) „Постигане на мир с природата“⁷⁴ ясно показва, че сме изправени пред три глобални екологични кризи – изменение на климата, загуба на биологично разнообразие и замърсяване. Панелът на високо ниво за устойчива океанска икономика също подчертава, че пластмасовите отпадъци допринасят за всички стресови фактори, които оказват влияние върху световните океани. Няма съгласувана рамка на риска за изчисляване на въздействието на замърсяването с пластмаси и е важно да се възприеме подход на предпазливост. През 2016 г. UNEP определи замърсяването с пластмаса като „обща грижа на човечеството“. Актуализиран глобален доклад за оценка ще бъде представен от UNEP през 2021 г. и се очаква да подчертае нарастващите рискове, причинени от пластмасовите отпадъци и замърсяването с пластмаса.

В световен мащаб до момента са произведени 6,3 милиарда тона пластмасови отпадъци, от които само 9 % се оползотворяват, 12 % се изгарят, а 79 % се озовават на сметища или се изхвърлят в природата.⁵ През 2015 г. беше изчислено, че 4,8-12,7 милиони тона пластмасови отпадъци се озовават в океана всяка година само от наземни източници. Освен това пластмасовите отпадъци също произхождат от морски източници.⁶

Пластмасовите отпадъци могат да имат вредно въздействие, както пряко, така и непряко, върху различни екосистеми. Може също така да причини кумулативни ефекти във връзка с други екологични предизвикателства като изменение на климата, загуба на биологично разнообразие и замърсяване.

Морските видове могат да се заплитат в по-големи парчета пластмасови отпадъци, а пластмаса, която прилича на храна, може да бъде изядена от морски бозайници, птици и други видове. Малките пластмасови парчета могат да разпространят опасни вещества в

⁴ United Nations Environment Programme (2021). Making Peace with Nature: A scientific blueprint to tackle the climate, biodiversity and pollution emergencies. MPN.pdf (unep.org)

⁵ Geyer et al (2017): "Production, use, and fate of all plastics ever made". Science Advances 19 Jul 2017. Production, use, and fate of all plastics ever made | Science Advances (sciencemag.org)

⁶ Jambeck, J. & Geyer, R. et al (2015): "Plastic waste inputs from land into the ocean". Science Feb 2015. Plastic waste inputs from land into the ocean | Science (sciencemag.org)

природата, както и да засегнат морските местообитания. Изследователите са установили също, че морските пластмасови отпадъци могат да засегнат екосистеми като коралови рифове и да действат като вектор за разпространението на инвазивни чужди видове и патогени, които могат да причинят заболявания. Освен това изгубените или изоставени пластмасови риболовни съоръжения са основна заплаха за морския живот. По-големите пластмасови предмети постепенно се разпадат на микропластмаса, а частиците от микропластмаса и нанопластмаса също могат да разпространяват опасни вещества.

Пластмасовите отпадъци могат да имат големи социално-икономически последици и да отслабят екосистемните услуги. Програмата на ООН за околната среда е изчислила, че пластмасовите отпадъци причиняват загуба на природен капитал, еквивалентна на 75 милиарда щатски долара, и че преките разходи, свързани със загубата на морски екосистеми, възлизат на приблизително 13 милиарда щатски долара годишно.⁷ Пластмасовите отпадъци също могат да повлияят, както пряко и косвено тези сектори, които зависят от здравите, чисти океани, като например търговския риболов и аквакултурата. Пластмасовите отпадъци в океана също могат да представляват риск за безопасността, напр. за корабоплаването. Туристическите индустрии са отрицателно засегнати, ако природните зони, посещавани от туристите, са затрупани с отпадъци. Големите натрупвания на пластмасови отпадъци в околната среда имат отрицателен ефект върху психичното здраве и благосъстоянието на хората.

През целия жизнен цикъл на пластмасите има дейности, които водят до емисии на парникови газове. Изчислено е, че делът на пластмасовия сектор във въглеродния бюджет може да нарасне от 1 % през 2014 г. на 15 % през 2050 г., ако производството се увеличи, както се очаква през следващите десетилетия.⁸ Емисиите на парникови газове се произвеждат по време на добива и транспорта на нефт и газ, както и по време на рафинирането и производството на суровини и продукти. Има и емисии на парникови газове, причинени от управлението на пластмасови отпадъци и пластмасови отпадъци, изхвърлени в природата. Норвегия има мерки, които имат за цел да намалят количеството емисии на парникови газове от норвежка територия като част от международните си ангажименти за климата. Прави се препратка и към глава 1.2 относно „Политиката на Норвегия в областта на климата и кръговата икономика“ в стратегията на Норвегия за кръговата икономика.

Разпространението на микропластмаса е особено предизвикателен глобален проблем, поради непреодолимия брой източници, пътища и въздействия. Това затруднява прилагането на ефективни мерки.

В момента много държави нямат общ преглед на собствените си източници на морски пластмасови отпадъци и пластмасово замърсяване. Още по-малко държави имат преглед на отпечатъка от собственото си потребление на пластмаса и какво въздействие може да има това в глобална перспектива и за други страни. Няколко страни признават, че тяхното

⁷ United Nations Environment Programme. (2014). Valuing Plastics: The Business Case for Measuring, Managing and Disclosing Plastic Use in the Consumer Goods Industry <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/9238>

⁸ World Economic Forum, Ellen MacArthur Foundation and McKinsey & Company, The New Plastics Economy — Rethinking the future of plastics (2016, <http://www.ellenmacarthurfoundation.org/publications>)

потребление на пластмаса оказва влияние върху други страни и искат да установят по-добро разбиране на тези въздействия.

Като основа за разработване на политики в Норвегия, Норвежката агенция по околна среда подготви база от знания за идентифициране на източници на морски отпадъци и разпръскване на микропластмаси. Това формира основата за оценката на средствата и мерките както за морските отпадъци, така и за микропластмасата, изготвена през 2016 г. През 2020 г. Норвежката агенция по околна среда предостави актуализирани оценки за средствата и мерките. Те формират важна основа за разработването на тази стратегия за пластмаси.⁹

Пластмасите имат значителни глобални последици за климата и околната среда. Необходим е систематичен и цялостен подход за намаляване на тяхното въздействие върху околната среда, тъй като пластмасите и пластмасовите добавки са толкова интегрирани в голяма част от това, което се произвежда и използва. Чрез разглеждане на целия жизнен цикъл на пластмасов продукт и прилагане на мерки по-високо във веригата на стойността могат да бъдат постигнати по-ефективни и трайни подобрения.

3. По-строги глобални ангажименти относно морските пластмасови отпадъци и пластмасовото замърсяване

Нито една държава не може сама да реши предизвикателствата, свързани с морските пластмасови отпадъци и замърсяването с пластмаса. Норвегия насърчава необходимостта от по-строги глобални задължения, които да бъдат приложени в международния дневен ред от 2014 г. насам.

Амбицията на Норвегия е да бъде водеща морска нация. Това включва усилия за предотвратяване и намаляване на морските пластмасови отпадъци и замърсяването с пластмаса. Цел 14 за устойчиво развитие, „живот под водата“, включва цели за замърсяването на морето и пластмасовите отпадъци. Конференцията на ООН за океана през 2017 г., поредицата конференции „Нашият океан“, организирана в Осло през 2019 г., насочи вниманието към този проблем заедно с други международни конференции за океана. Като продължение на тези международни събития, Норвегия допринесе за превръщането на намаляването на морските пластмасови отпадъци в една от целите на Групата на високо ниво за устойчива океанска икономика. Освен това Норвегия пое инициативата за създаване на програма за развитие срещу морските отпадъци и замърсяването с пластмаси, както и програмата на Световната банка за синята икономика PROBLUE, която също е насочена към морските отпадъци.

⁹ Norwegian Environment Agency (2020) Vurdering av tiltak for å forebygge marin forsøpling (“Assessment of measures to prevent marine litter”) Norwegian Environment Agency (2020) Tiltak- og virkemiddelvurdering mot mikroplast (“Measure and policy assessment against microplastics”). Vurdering av tiltak for å forebygge marin forsøpling (“Assessment of measures to prevent marine litter”) - Norwegian Environment Agency (environmentagency.no)

3.1 Ново глобално споразумение срещу морските пластмасови отпадъци и замърсяването с пластмаса

От 2014 г. Норвегия поема водеща роля в международните усилия, под егидата на Програмата на ООН за околната среда, за насърчаване на необходимостта от ново глобално споразумение за борба с морските пластмасови отпадъци и микропластмасите. Важен пробив се случи през 2017 г., когато световните министри на околната среда се съгласиха, че дългосрочната цел е да се спре всяко изхвърляне на пластмасови отпадъци в океана, наричано „нулева визия“. На срещата си в Рейкявик през 2019 г. северните министри на околната среда призоваха съвместно за ново глобално споразумение относно пластмасовите отпадъци и пластмасовото замърсяване.

Въпреки че някои съществуващи многостранни споразумения имат съответни разпоредби и наскоро бяха приложени няколко доброволни инициативи и необвързващи споразумения, нивата на замърсяване с пластмаса все още нарастват. Има нужда от повишаване на нивото на амбициите, включително по-обвързващи мерки и сътрудничество, по-добра координация и възможности за измерване на глобалния напредък. Важна цел е да се изостави настоящият фрагментиран подход и да се установи ясна връзка с различни други международни инициативи и международни споразумения.

Наскоро няколко държави и региони се изказаха в полза на продължаване на предложението за ново глобално споразумение. WWF е важен поддръжник на мобилизирането на подкрепа за споразумение от други страни и региони. През есента на 2020 г. много ключови участници от частния сектор от цял свят се срещнаха, за да подкрепят призив за ново глобално споразумение. 45 компании са подписали петицията, която ясно изразява необходимостта от хармонизирани рамки за частния сектор.

След инициативата на Норвегия третата сесия на Асамблеята на ООН по околната среда (UNEA 3) създаде експертна група, натоварена със задачата да проучи глобалните мерки, които биха били най-ефективни за намаляване на морското замърсяване с пластмаса.¹⁰ Тази експертна група приключи работата си през 2020 г. Докладът беше представен на петата сесия на UNEA (UNEA 5). Той насърчава всички страни да обмислят няколко набелязани мерки, включително ново глобално споразумение, и подчертава сериозността на проблема и неотложната необходимост от въвеждане на ефективни мерки. Поради избухването на пандемията от COVID-19 делегатите не можаха да се срещнат лично и откриването на срещата се проведе виртуално през февруари 2021 г. Няколко държави сега работят за възобновената пета сесия на UNEA, за да решат да започнат преговори за глобално споразумение. Норвегия поема председателството на петата сесия на Асамблеята на ООН по околната среда и работи активно по този въпрос.

От 2014 г. международната дискусия относно мерките за намаляване на морските отпадъци и разпространението на микропластмаса в океана се разви бързо. В международен план вече има консенсус, че за да се успее да се спре всякакво изхвърляне на пластмасови отпадъци в океана, е необходим цялостен подход през целия жизнен цикъл на пластмасов продукт. Трябва да се засили предотвратяването и намаляването на

¹⁰ UNEA 3/7 <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/22773/K1800210%20-%20UNEP-EA-3-RES-7%20-%20Advance.pdf?sequence=15&isAllowed=y>

замърсяването както от морски, така и от наземни източници. Днес дискусиите се насочиха към наблягане на превантивните мерки на по-високо място във веригата на стойността на пластмасата и превръщането на структурите за стимули в по-устойчиви.

Необходими са повече вторични суровини да заменят първичното производство, продуктите трябва да бъдат подобрени и моделите на потребление трябва да бъдат променени. ЕС е движеща сила за подобен подход в международното сътрудничество в областта на пластмасите. Северният съвет на министрите на околната среда и климата поръча доклад за това какви елементи трябва да съдържа едно ново глобално споразумение, за да се намали глобалното замърсяване с пластмаса. Докладът ясно подчертава, че такова споразумение трябва да съдържа рамка, която подкрепя националните изисквания за по-добри продукти и по-устойчив материален поток за пластмаси.

Норвегия смята, че едно правно обвързващо глобално споразумение относно замърсяването с пластмаси трябва да има широк подход и трябва да включва задължения за всички държави да прилагат мерки както за наземните, така и за морските източници на замърсяване и да обхваща целия жизнен цикъл на пластмасовите продукти. Такова споразумение трябва също така да съдържа инструментите за подкрепа на страните, които желаят да прилагат амбициозни политики срещу пластмасовите отпадъци и замърсяването с пластмаса.

Мнението на Норвегия е, че споразумението трябва да съдържа следните елементи:

1. Обща глобална цел, която ръководи съвместни глобални усилия и режим на докладване, базиран на национално докладване, следвайки модела на съществуващите екологични споразумения.
2. Разпоредби, които гарантират, че държавите трябва да предприемат цялостен подход за намаляване на замърсяването с пластмаси, с мерки през целия жизнен цикъл на пластмасите и обхващащи всички източници. Примери за такива разпоредби могат да включват изисквания за изготвяне на национални стратегии за пластмаси, разработване на принципни критерии за устойчиви пластмасови продукти, изисквания за екологосъобразно управление на отпадъците, включително увеличено рециклиране на пластмасови отпадъци, и мерки срещу микропластмаси.
3. Засилен трансфер на знания по отношение на източниците, пътищата и въздействията на замърсяването с морски отпадъци и пластмаси, продължаващо развитие на данни и методология за измерване на степента на напредък като основа за мерки.
4. Програма за споделяне на най-добрите налични знания и подкрепа за мерки и инструменти, технически решения и сътрудничество с частния сектор.
5. Повишена координация между съществуващите глобални споразумения, регионални споразумения, доброволни инициативи, платформи и т.н., включително приноса на частния сектор и гражданското общество.

Споразумението следва да насърчи превантивни мерки и да подкрепи намаленото генериране на пластмасови отпадъци, по-висок процент на рециклиране и мерки за по-

устойчиви пластмасови продукти. Важна цел на едно ново споразумение трябва да бъде да постави националните правителства в по-добра позиция да определят изисквания за продуктите, пуснати на техните пазари, и да накара производителите и другите участници на пазара да поемат по-голяма част от разходите за намаляване на емисиите на парникови газове и други екологични последици от пластмасите. Едно ново споразумение трябва да включва и общи функции, които позволяват на държавите да имат преглед на развитието – дали мерките работят, дали са придобити нови знания и дали трябва да се направи повече. Норвегия вярва, че едно правно обвързващо глобално споразумение е решението, което може най-добре да постигне тези цели.

Ново глобално споразумение ще осигури рамка за обвързващо сътрудничество, където амбицията нараства с времето и ще създаде постоянно място за срещи и система за измерване на резултатите. Такова споразумение може да бъде доразвито с времето и държавите трябва да имат значителна гъвкавост по отношение на изпълнението на задълженията в споразумението.

Северният съвет на министрите на околната среда и климата активно допринася за глобалните дискусии относно обхвата на ново споразумение с различни продукти на знанието. Въз основа на доклада за елементите на ново глобално споразумение беше даден отчет за финансирането и за това как да се засили развитието на глобалната политика, основана на знанието. Допълнителният принос се оценява и от 2021-2024 г. работата по ново глобално споразумение ще продължи да бъде ключов приоритет за скандинавското сътрудничество по време на инициативата „Скандинавските страни като движеща сила в работата срещу морските отпадъци“.

3.2 Укрепване на съществуващите рамки и инициативи относно морските пластмасови отпадъци и пластмасови отпадъци

Решението на Асамблеята на ООН по околната среда от 2017 г. насърчава всички участници да засилят усилията на съществуващите споразумения относно морските пластмасови отпадъци. Норвегия допринася за проследяването на плана за действие на Международната морска организация (ИМО) за предотвратяване на пластмасовите отпадъци от корабите; вижте глава 9. Норвегия също участва в конвенцията за регионалните морета за Североизточния Атлантиск OSPAR, като част от скандинавското сътрудничество и в екологичното сътрудничество, ръководено от Арктическият съвет. Норвегия подкрепя усилията, които насърчават сътрудничеството между различни административни нива и организации. По-конкретно, засилихме работата по Базелската конвенция по отношение на по-строги правила за износ и внос на пластмасови отпадъци, разгледани по-подробно в Глава 9.6.

Норвегия участва в инициативи по отношение на морските отпадъци в рамките на G7 и G20. Това са важни политически платформи за сътрудничество с ключови държави и за подчертаване на необходимостта от засилена глобална рамка, тъй като тези инициативи не е задължително да са достатъчни.

Освен това Норвегия започна двустранно сътрудничество със страни, включително Русия, Китай, Индия и Южна Африка, за да развие знания и да подкрепи цялостен подход към управлението на пластмасите в тези страни. Чрез Споразумението за ЕИП Норвегия

подкрепя проекти срещу морските отпадъци и микропластмасата в няколко европейски държави, включително страни от Източна Европа.

Норвегия също участва в Глобалното партньорство за морските отпадъци (GPML), което е важен форум за споделяне на знания и информация относно работата, насочена към морските отпадъци.

Много регионални споразумения за морска среда играят важна роля в мониторинга на наличието на морски отпадъци и имат свои собствени планове за действие, свързани с морските отпадъци и замърсяването на морето. Това също ще бъде важен принос към по-силни глобални ангажименти.

Норвегия е страна по споразумението OSPAR, чиято основна цел е опазването на морската среда на североизточния Атлантик. OSPAR ще подготви нов план за действие срещу морските отпадъци и амбицията на Норвегия е планът да се фокусира върху области, в които OSPAR има сравнително предимство. OSPAR също е в процес на разработване на нова стратегия за справяне с морските отпадъци, в която Норвегия е активно ангажирана. План за действие срещу морските отпадъци също беше приет от Арктическият съвет.

4. По-кръгова пластмасова икономика в Европа

Политиката на ЕС за пластмасите се корени в Стратегията за пластмасите в кръговата икономика от 2018 г. и Плана за действие за кръговата икономика от 2020 г.

Политиката на ЕС относно пластмасите насърчава по-кръгова пластмасова икономика и въвежда мерки по цялата верига на стойността на пластмасите. Директивата на ЕС за намаляване на въздействието на някои пластмасови продукти върху околната среда се основава на съображения за ефективност на ресурсите, предотвратяване на морските отпадъци и необходимостта от промени в моделите на потребление. Ще бъдат установени нови изисквания по отношение на съдържанието на вторични суровини в продуктите, мерки за намаляване на отпадъците в области като опаковки, строителни материали и превозни средства, както и ограничения за умишлено добавени микропластмаси към продуктите. Предстояща рамка ще гарантира, че биоразградимите и биоразградимите пластмаси се използват по устойчив начин. ЕС подкрепя глобално споразумение относно пластмасовото замърсяване, което трябва да подкрепи една по-кръгова глобална пластмасова икономика.

Най-важната нова мярка в Плана за действие на ЕС за кръговата икономика от март 2020 г. е важна и за веригата на стойността на пластмасите. Планът за действие обяви разработването на засилена рамка за продуктова политика с общ набор от изисквания, които могат да гарантират, че продуктите на европейския пазар са по-устойчиви и „издържат теста за кръговрат“. Особено важно е продуктите да се разработват с цел да бъдат дълготрайни и ремонтируеми, многократно използвани, да могат да се сортират и рециклират (екодизайн), както и да се увеличи дялът на рециклираните материали в продуктите. Според Европейската комисия до 80% от климатичния и екологичния отпечатък на продукта се определя във фазата на проектиране. Разпоредбите за екологичен дизайн ще бъдат разширени до допълнителни групи продукти и свойства на

продуктите. Освен това има нови регулации, базирани на веригата на стойността, които се подготвят в седем избрани продуктови области: електроника и ИТ, батерии и превозни средства, опаковки, пластмаси, текстил, строителство и строителни материали и храни, напитки и хранителни вещества. Тъй като употребата на пластмаса в продукти от всякакъв вид е толкова широко разпространена, тези разпоредби също ще засегнат значително пластмасата като материал.

Планът за действие поставя голям акцент върху укрепването на търсенето на кръговата икономика чрез нови права на потребителите и обвързващи екологични критерии за възлагане на обществени поръчки. Очаква се по-кръгова икономика за пластмаса да бъде разработена в рамките на устойчива рамка и ще подкрепи целта за чиста от замърсяване Европа и нетоксична околна среда, в съответствие с Европейския зелен пакт. Успоредно с Плана за действие за кръговата икономика, работата на ЕС по амбициозна политика за химикалите продължава. Циклите на нетоксични материали трябва да бъдат постигнати чрез замяна на вещества в продуктите, които са опасни за здравето и околната среда, за да се избегне рециклираните материали и новите продукти да съдържат тези вещества.

5. Засилена рамка на продуктовата политика за пластмаси в Норвегия

5.1 По-устойчиви продукти и вериги за стойност в световен и национален мащаб

Създаването на по-устойчива глобална пластмасова икономика ще изисква сериозно реструктуриране. Понастоящем не съществуват глобални инструменти, насочени към мерки за по-устойчиви пластмасови продукти.

Налице е нарастващо международно признание, че ново глобално споразумение срещу замърсяването с пластмаси трябва да насърчи по-устойчиви вериги за стойност за пластмаси, включително по-устойчиви пластмасови продукти, чрез засилена рамка на продуктовата политика. Как това ще се развие в рамките на глобално споразумение е централен въпрос. Широкият подход на ЕС, основан на общи критерии за устойчивост за продукти, които отговарят на новите разпоредби за екологичен дизайн, приоритетни вериги за стойност и други инструменти, е важен принос в този контекст.

Една по-кръгова пластмасова икономика изисква по-устойчиви пластмасови продукти и повече рециклиране на пластмасови отпадъци. Правителството на Норвегия укрепва политиките си и в двете области.

5.2 Консумация на пластмаси и състав на пластмасите в продуктите

Изчислено е, че повече от 3 милиона тона пластмаса се използват в Норвегия, от които дълготрайните пластмасови продукти, като строителни материали и превозни средства, съставляват голяма част.¹¹ Общото количество пластмасови отпадъци, произведени годишно в Норвегия, е се оценява на приблизително 0,5 милиона тона и това количество

¹¹ Mepex (2020) The material flow of plastics in Norway - what do we know? Materialstrømmen-til-plast-i-Norge-Hva-vet-vi_-1.pdf (dl8y9d78cbd9m.cloudfront.net)

вероятно ще се увеличи в бъдеще. През 2019 г. на пазара в Норвегия имаше 240 000 тона пластмасови опаковки; това е двойно повече от сумата през 2009 г.¹²

Според данни на Plastics Europe от 2020¹³ г. пластмасите за опаковане остават най-голямата категория за пластмасови материали, консумирани на европейския пазар, съставлявайки приблизително 40 % от общо 51 милиона тона пластмаси, използвани през 2019 г. Следващата основна категория са пластмасите включени в многоматериални продукти, като най-големите пазари за крайна употреба са строителството (приблизително 20 %), автомобилната индустрия (приблизително 10 %) и електрониката (приблизително 6 %).

5.3 Значението на екологичния дизайн за пластмаси в продукти от много материали

Пластмасовите отпадъци не могат да бъдат ефективно преобразувани в нови, използваеми продукти, без да бъдат сортирани според видовете пластмаса. Освен това добавките в пластмасите могат да бъдат пречка за рециклирането и е важно да се гарантира, че рециклирането на пластмаси не се превръща в източник на разпространение на опасни вещества. Може да се спечели много от проектирането на продукти, които намаляват потреблението на ресурси и са проектирани да бъдат рециклирани от самото начало. Следователно устойчивият продуктов дизайн е основен приоритет, особено за продукти от много материали, съдържащи пластмаса. Норвегия активно подкрепя усилията на ЕС за екодизайн в рамките на разширяване на обхвата на Директивата за екодизайн. Предложението на Европейската комисия за изменени регламенти ще бъде представено през четвъртото тримесечие на 2021 г.

5.4 Цикли на нетоксичен материал

Няколко свойства на химичните вещества образуват бариера за нетоксичен материален цикъл. Добавките в пластмасата, като стабилизатори, омекотители, пластификатори, забавители на горенето и багрила, могат да имат опасни свойства и да причинят вреда на човешкото здраве и околната среда. Примери за това са фталати, бисфеноли, халогенирани съединения и метали. Такива материали се разграждат бавно в околната среда и могат да се натрупват в хранителните вериги. Те могат да бъдат канцерогенни, да причинят безплодие, да причинят вродени дефекти или да повлияят на хормоналния баланс.

Няколко хиляди химически вещества могат да се използват в пластмасите, но съдържанието на различни пластмасови продукти обикновено не е добре известно. Днес ни липсват достатъчно познания за опасните вещества, присъстващи в пластмасите, и за техните потенциални вредни въздействия както когато пластмасата се използва, така и когато стане отпадък. Липсват ни познания и за въздействието на пластмасовите полимери върху човешкото здраве и околната среда.

Химическият състав на пластмасата определя нейната възможност за рециклиране, както защото е важно да се предотврати попадането на опасни вещества в нови продукти, така и за да се гарантира, че рециклираната пластмаса не съдържа вещества, които биха могли

¹² Norwegian Environment Agency (2021): Miljøstatus.no “Plastavfall” (“Plastic waste”) Plastavfall (<https://www.environment.no/>)

¹³ Plastics Europe (2019), Plastic – the facts 2019 Publications (plasticseurope.org)

да бъдат пречка за рециклирането. Липсата на знания за съдържанието на продуктите и впоследствие за потоците от отпадъци прави много по-трудно извличането на пластмаси, които съдържат опасни вещества и следователно не са подходящи за рециклиране, както в домакинствата, така и в съоръженията за отпадъци. Това включва и пластмасови отпадъци, които съдържат вещества, които вече не са разрешени.

Намаляването на употребата на опасни вещества ще допринесе за по-безопасно рециклиране. Това от своя страна осигурява по-голям потенциал за разработване на нови материални потоци и продукти на базата на вторични суровини, които са с подходящо качество и където може да се създаде пазар. За да се постигне това, разпоредбите за химикали, продукти и отпадъци трябва да работят добре заедно. Сътрудничеството с ЕС по този въпрос е от основно значение за Норвегия. За да се осигурят цикли на нетоксични материали, е важно да се гарантира, че пластмасата не съдържа известни опасни вещества. В същото време трябва да се повишат нивата на познание кои вещества се добавят към пластмасите. Трябва да се въведат системи за документирание на материалните потоци. Освен това е необходимо да се идентифицират веществата, присъстващи в различните потоци отпадъци. Това се отнася и за управлението на опасни и замърсени отпадъци, когато е уместно.

Както Норвегия, така и ЕС имат въведени строги разпоредби за химикалите и работят активно за премахване на опасните вещества в ЕС и на световно ниво. Стратегията на ЕС за устойчивост в областта на химикалите, представена през 2020 г., включва мерки за осигуряване на постепенно премахване на опасните вещества от продуктите, което ще бъде направено отчасти чрез пренасочване на усилията към регулиране на цели групи вещества, а не на отделни вещества. За да се справи с предизвикателствата, свързани с опасните вещества, ЕС разработва методи за проследяване и минимизиране на съдържанието на такива вещества в рециклирани материали и продукти. Примерите включват базата данни¹⁴ SCIP на ЕС, която съдържа информация за опасни вещества в продуктите, както и разработването на стандарти на Европейския комитет по стандартизация за идентифициране на опасни вещества, използвани в пластмасови материали, които ще бъдат рециклирани. Заедно с другите скандинавски страни, Норвегия също е важен поддръжник на по-строги глобални регламенти за химикалите и насърчава амбициозна глобална рамка.

5.5 Пластмаси на био основа, биоразградими пластмаси

Днес съществуват много различни видове пластмаса. Може да се направи разграничение между пластмаси, произведени от суровини на базата на изкопаеми горива, и тези, произведени от биологични суровини (пластмаси на био основа). Друго разграничение може да се направи между пластмаси, които са биоразградими, и такива, които не са. Всички тези видове пластмаси могат да имат отрицателно въздействие върху околната среда. Биоразградимата пластмаса може също да намали качеството на рециклираната пластмасова суровина, ако се сортира заедно с обикновената пластмаса. В същото време биоразградимите и биоразградими пластмаси могат да бъдат по-устойчива алтернатива на пластмасите, произведени от изкопаеми ресурси. Тези видове пластмаси

¹⁴ SCIP: database for information on Substances of Concern In articles as such or in complex objects (Products) SCIP – ECHA (europa.eu)

представяват както нови възможности, така и нови предизвикателства, които трябва да бъдат оценени по-отблизо.

Европейската комисия обяви „политическа рамка“ относно снабдяването, етикетването и използването на биоразградими пластмаси и пластмаси на биологична основа през 2021 г. За пластмасовите торбички ЕС започна процес за създаване на схема за етикетване на биоразградимите пластмаси в рамките на найлоновите торбички Директива. Норвегия е на мнение, че основна загриженост трябва да бъде регулациите и възможните стимули за такива пластмаси да бъдат насочени така, че да се осигурят положителни ефекти като цяло. Освен това Норвегия ще работи за промени в стандартите за разградимост, които понастоящем не са представителни за норвежкото третиране на отпадъците и норвежкия климат.

5.6 Опаковки и пластмасови изделия за еднократна употреба

Пластмасови опаковки

Пластмасовите опаковки са най-голямата категория както от новата пластмаса, пусната на пазара, така и от пластмасовите отпадъци, които се натрупват в Норвегия и Европа. Стратегията на ЕС за пластмасите има за цел да направи всички нови пластмасови опаковки подходящи за рентабилно рециклиране или повторна употреба до 2030 г., което е цел, която Норвегия подкрепя. Процесът на ЕС на преразглеждане на хармонизираните изисквания за нови опаковки ще бъде важна част от тази работа.¹⁵ Опаковките за хранителни продукти представляват голяма част от пластмасовите опаковки. Важно е да се насърчава рециклирането или повторната употреба на такива опаковки, като същевременно се гарантира безопасността на храните. Има много участници, които работят за намиране на нови решения за това.

Намаляването на въздействието върху околната среда на пластмасовите опаковки и по-доброто използване на ресурсите в пластмасовите отпадъци е висок приоритет както за ЕС, така и за Норвегия. Според Плана за действие на ЕС за кръгова икономика количеството отпадъци от опаковки непрекъснато нараства. През 2019 г. отпадъците от опаковки в Норвегия възлизат на около 165 кг на жител, от които малко под една трета са пластмасови опаковки.¹⁶ През 2019 г. количеството отпадъци от пластмасови опаковки е около 240 000 тона, което е двойно повече от количеството през 2009 г. Предварително цифрите от 2020 г. показват по-нататъшно увеличение. Пластмасовите опаковки имат кратък живот и се изчислява, че годишното количество отпадъци от пластмасови опаковки съответства на количеството нови пластмасови опаковки, пуснати на пазара през същата година. Пластмасовите опаковки имат значителен потенциал за рециклиране. Това обаче зависи от прилагането на мерки, които увеличават търсенето на рециклирана пластмаса.

Правилата на ЕС относно разпоредбите за опаковките, които са част от норвежкото законодателство, бяха преразгледани през 2018 г. Преразглеждането се случи като част от измененията на разпоредбите за отпадъците, за да се следва първият план за действие на

¹⁵ Norwegian Government (2020) Roadmap - a review of packaging requirements - regjeringen.no

¹⁶ Norwegian Environment Agency (2021): Emballasjeavfall (“Packaging waste”) Emballasjeavfall (environmentagency.no)

ЕС за кръгова икономика. Основната въведена промяна е по-строгите изисквания за рециклиране на отпадъци от опаковки. Предложение за прилагане на ревизираните разпоредби за опаковки беше предмет на обществена консултация в Норвегия през пролетта на 2021 г. По отношение на пластмасовите опаковки (включително полистирол/стиропор), беше предложено да се определят минималните изисквания за рециклиране на пластмасови опаковки на ниво, което позволява изпълнение на изискванията в Директивата относно опаковките и отпадъците от опаковки, които са 50 % от опаковките да бъдат рециклирани до 2025 г. и 55 % до 2030 г. Норвежката агенция по околна среда започна да създава регистър на опаковките въз основа на модела на регистъра на електрическите и електронни продукти. Това може да допринесе за подобряване на условията за конкурентоспособност и да се избегнат безплатните ездаци в тези схеми. Схемите за разширена отговорност на производителя за опаковки са една от схемите, разгледани като част от оценката, разгледана в глава 5.8, която оценява дали тези схеми са в съответствие с минималните изисквания в Рамковата директива за отпадъците. Европейската комисия понастоящем преразглежда допълнително Директивата относно опаковките и отпадъците от опаковки, за да насърчи повторната употреба и рециклирането, като избягва прекомерното опаковане и намаляването на количествата отпадъци от опаковки.¹⁷ Очаква се Европейската комисия да представи своето предложение за регламенти през четвъртото тримесечие от 2021 г. Приоритет за Норвегия е укрепването на пазара за кръгови решения, предотвратяването на по-нататъшно изхвърляне на отпадъци и адаптирането към използването на нови технологии за обработка на отпадъци от опаковки.

Пластмасови продукти за еднократна употреба

Днес се използват няколко пластмасови продукта за еднократна употреба, както опаковки, така и други продукти. Доклад от 2018 г. изчислява, че норвежците използват годишно около 525 милиона сламки, 455 милиона броя прибори за еднократна употреба, 600 милиона мокри кърпички и над 105 милиона чаши за пиене, включително капаци.¹⁸ Някои от тези продукти, които са били използвани само веднъж, в крайна сметка изхвърлят в природата или на улицата, вместо да бъдат пуснати в системата за управление на отпадъците. Когато съществуват подходящи решения за повторна употреба, това също е лошо използване на ресурсите. Решенията за повторна употреба водят до по-малко изхвърляне на отпадъци и намаляват търсенето на добив на суровини. Два добри примера за алтернативи на продуктите за еднократна употреба са споразуменията за клиентите да носят свои собствени чаши за кафе за многократна употреба в кафенета и бензиностанции и столове с перални, предоставящи прибори за многократна употреба.

В същото време някои продукти трябва да са за еднократна употреба поради самото си естество, като дамски превръзки и тампони, опаковани в пластмаса. Важни съображения като безопасност на храните и дълготрайност също означават, че винаги ще са необходими някои пластмасови артикули за еднократна употреба, като например опаковки за храни, които също помагат за намаляване на хранителните отпадъци. Важно

¹⁷ 24 Norwegian Government (2020) Roadmap - a review of packaging requirements - regjeringen.no

¹⁸ 25 Mepex (2019) Reduced Littering of Single-Use Plastics, NEA – SUP Report

<https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2019/mai-2019/reduced-littering-of-single-use-plastics/>

е да се гарантира правилното управление на отпадъците на тези елементи и че пластмасовите компоненти се заменят с други материали или продукти за многократна употреба в случаите, когато това е възможно и подходящо. Целенасочените мерки срещу пластмасовите продукти, които често се озовават в природата по време на употреба, като пластмасови гилзи, също са важни. Въпреки това има много ситуации, в които пластмасовите продукти за еднократна употреба са най-добрият вариант, като например при медицинско лечение, кърмене и контрол на инфекциите, докато в други случаи не съществуват заместители, които да са подходящи и да имат по-малко въздействие върху околната среда от пластмасите. В случаи като този намаляването на потреблението няма да бъде целта, но все пак ще бъде важно да се осигури екологосъобразно управление на отпадъците. Артикулите за еднократна употреба, направени от други материали, също представляват рискове за околната среда и има нужда от оценки на пълния жизнен цикъл на различните продукти, за да се гарантира, че няма да се замени един екологичен проблем с друг. Също така е необходимо да увеличим знанията си за въздействието върху околната среда и климата на опаковките за еднократна употреба в сравнение с опаковките за многократна употреба.

Норвежкото правителство има няколко текущи процеса, насочени към намаляване на въздействието върху околната среда на пластмасовите изделия за еднократна употреба и насърчаване на развитието на по-кръгова икономика. Важно е да се увеличи използването на рециклирана пластмаса в новите продукти и да се осигури по-добро управление на отпадъците от такива продукти. От 3 юли 2021 г. някои пластмасови продукти за еднократна употреба ще бъдат забранени, включително пластмасови памучни тампони, пластмасови сламки и пластмасови прибори за еднократна употреба.¹⁹ Забраната обхваща продукти, при които алтернативи за многократна употреба или артикули за еднократна употреба са направени от материали, различни от пластмаса, с по-ниска има въздействие върху околната среда. Само в Норвегия тази забрана може да доведе до намаляване с 1,9 милиарда артикула за еднократна употреба, които се използват всяка година - годишно намаление от 3600 тона. Ще бъдат въведени и изисквания за етикетиране, според които дамските превръзки, тампоните, тютюневите изделия с филтри и мокрите кърпички съдържат пластмаса и следователно не трябва да се изхвърлят в тоалетната или да се изхвърлят в природата. Както забраната за пластмасови изделия за еднократна употреба, така и изискването за етикетиране ще бъдат регулирани от норвежките продуктови регламенти и по този начин ще бъдат изпълнени задълженията на Норвегия съгласно Директивата за намаляване на въздействието на някои пластмасови продукти върху околната среда, ЕС 2019/904 (Директива за единични -използвайте пластмаси).²⁰

Норвежкото правителство обмисля и други мерки за намаляване на потреблението на пластмасови изделия за еднократна употреба. През 2019 г. норвежкото министерство на

¹⁹ Norwegian Product Regulations § 2b-3 state that the following single-use products are prohibited: cutlery, plates, straws, balloon sticks, mixing sticks and cotton swabs in plastic, food containers, drinking cups and beverage packaging made of Styrofoam, as well as disposable products made of oxo-degradable plastic.

²⁰ The EU's Directive on single-use plastics (EU 2019/904) contains a number of different provisions that together regulate 86 % of the disposable plastic found on European beaches. Approximately 27 % of this is fishing gear

климата и околната среда предизвика частния сектор да предложи доброволни мерки за намаляване на потреблението и въздействието върху околната среда на пластмасовите изделия за еднократна употреба. Работна група, съставена от Конфедерацията на норвежките предприятия (ННО), Федерацията на норвежките индустрии, Федерацията на предприятията на Норвегия, групата за търговци на едро на хранителни стоки Norgesgruppen ASA, Норвежката конфедерация на профсъюзите, WWF и Keep Norway Beautiful, представи своя доклад на Министър на климата и околната среда през април 2020 г.²¹ Групата е определила доброволни мерки за намаляване на екологичните последици от пластмасовите продукти за еднократна употреба и е предложила възможно споразумение относно пластмасовите продукти. След това Норвежката агенция по околна среда, възложена от норвежкото Министерство на климата и околната среда, придоби знания, насочени към намаляване на потреблението на продуктите групи, обхванати от Директивата относно пластмасите за еднократна употреба.²²

Министерството на климата и околната среда ще продължи работата по намаляване на потреблението и ще насърчи частния сектор да разработи норвежки „пластмасов пакт“. Намаляването на потреблението на определени пластмасови продукти за еднократна употреба ще бъде важна част от такъв пакт. Същото важи и за мерките за ефективно повишаване на осведомеността.

В Норвегия има специфични местни източници на замърсяване, причинени от пластмасови продукти за еднократна употреба, които не са обхванати от Директивата относно пластмасите за еднократна употреба, включително гилзи и емфие. Норвегия ще обмисли допълнителни мерки за справяне с тези продукти. Норвегия предостави информация на ЕС относно обмислянето на включването на селскостопански пластмаси в регламентите при оценката на директивата до 3 юли 2027 г.

Специфична информация относно бутилките за напитки

Опаковките за напитки са обхванати от редица разпоредби в Директивата относно пластмасите за еднократна употреба, както и от разпоредбите за опаковките. Директивата относно пластмасите за еднократна употреба съдържа изисквания за разделно събиране, дизайн на материалите (ниво на съдържание на рециклирани пластмаси и че капачките и капачките остават прикрепени към контейнерите по време на етапа на предвидената употреба на продуктите), разширяване на разширената отговорност на производителя и усилия за повишаване на осъзнаване. Схемите на Норвегия за връщане на бутилки и опаковки за напитки са дали добри резултати. 91% от пластмасовите бутилки, пуснати на пазара от членовете на Infinitum през 2020 г., бяха рециклирани чрез системата за връщане на Infinitum. Пластмасовите бутилки за напитки, заедно с други контейнери за напитки, са обект на разширена отговорност на производителя съгласно норвежките разпоредби за отпадъците. В същото време се изчислява екологичен данък според количеството върнати бутилки и кутии, който се отменя напълно при достигане на

²¹ Regjeringen.no (2020) Miljøavtale om plastprodukter (“Environmental agreement on plastic products”) - regjeringen.no

²² Letter from the Norwegian Environment Agency to the Norwegian Ministry of Climate and Environment, 08.01.2021 «Mulige tiltak for å redusere forbruk av engangs matbeholdere og drikkebegre i plast» (“Possible measures for reducing the consumption of single-use plastic food and drink containers”).

процент на връщане от 95%. Кумулативно, това формира силен икономически стимул за събиране на контейнери за напитки. Освен това всички опаковки за напитки за еднократна употреба се облагат, ако не се използват повторно в оригиналната си форма.

Специфична информация относно найлоновите торбички

Изчислено е, че през 2020 г. на пазара в Норвегия са били налични приблизително 781 милиона найлонови торбички за носене, което съответства на около 145 торбички на жител.²³ Голяма част от тях са използвани като контейнери за събиране и транспортиране на отпадъци от домакинствата, докато други бяха изхвърлени като остатъчен отпадък или сортирани с други пластмасови опаковки.

Пластмасовите торбички са регламентирани в отделна директива, която променя директивата за опаковките и отпадъците от опаковки. Целта на тази директива е трайно намаляване на употребата на найлонови торбички. В съответствие с тази директива държавите-членки ще прилагат целенасочени национални мерки за намаляване на потреблението на леки пластмасови торбички. В Норвегия пластмасовите торбички все още имат важна функция в управлението на отпадъците като подложки за контейнери. Въпреки че пластмасовите торбички представляват проблем с отпадъците в Норвегия, това не е толкова голям проблем, колкото е в много други страни. Норвегия изпълнява задълженията си по директивата, като на практика се начислява такса за 80-90 % от пластмасовите торбички в Норвегия чрез схема, управлявана от Норвежкия фонд за околна среда на търговците на дребно. Това решение беше предложено от самата индустрия и включва схема, при която членовете на фонда плащат такса за всяка найлонова торбичка. Тези средства ще бъдат предназначени за екологични мерки за намаляване на пластмасовите отпадъци, увеличаване на рециклирането на пластмаса и намаляване на потреблението на пластмасови торбички. През 2020 г. фондът разпредели 105 милиона норвежки крони за 123 проекта с цел намаляване на екологичните проблеми, причинени от пластмасите. Разпоредбите за найлоновите торбички също включват задължение за докладване. Предлага се това задължение за докладване да бъде наложено на организациите за отговорност на производителите (PRO) за пластмасови опаковки и следователно да не е задължение за Норвежкия фонд за околна среда на търговците на дребно. Предложението е представено за обществено обсъждане заедно с предложените промени по ревизираната Директива за опаковките и отпадъците от опаковки. По подобен начин найлоновите торбички са една от фокусните области в разширената отговорност на производителя на Норвежката агенция за околната среда, както е обсъдено в глава 5.8.

5.7 Важни вериги на стойността, които включват пластмаси

Планът за действие на ЕС за кръговата икономика обявява всеобхватни нови разпоредби и инициативи за приоритетни вериги за стойност (ключови вериги за стойност) в Европа. Предложението за нов регламент за батериите от декември 2020 г. е първият пример за ново поколение регламенти за приоритетни вериги за стойност за кръгова икономика в ЕС. Предложението обхваща всички етапи от жизнения цикъл на батериите и набор от различни мерки, които, взети заедно, ще осигурят по-устойчива верига на стойността с повишена ефективност на ресурсите и по-високи екологични стандарти. Широкият

²³ Mepex, on behalf of the Norwegian Retailers' Environment Fund (coming 2021) Plastic Bag Report 2020

подход в Регламента за батериите може да действа като образец за нови разпоредби в други приоритетни вериги на стойността. Много други обявени инициативи, стратегии и разпоредби, които ще бъдат представени през 2021 г. и 2022 г., са от значение за пластмасата, включително пластмасата в сгради, превозни средства, електроника и текстил.

Пластмаси в сградите

Строителният сектор представлява приблизително 20 % от потреблението на пластмаса в Европа.²⁴ Изчислено е, че количеството пластмаса, използвано в строителни продукти, възлиза на 1 милион тона годишно, което представлява 32 % от цялото потребление на пластмаси в Норвегия.²⁵ Това секторът генерира около 40 000 тона пластмасови отпадъци годишно, което представлява 7 % от всички пластмасови отпадъци, генерирани в Норвегия. Приблизително 20% от това се рециклира. Мерех подчертава, че няма достатъчно познания относно количествата и видовете пластмаси, използвани в този сектор, и са необходими повече знания.

Пластмасите се използват в тръби, уплътнения, изолации, повърхностни покрития и в електрически инсталации, наред с други неща. Използването на пластмаси в сградите има няколко предимства. Например изолацията на основата на пластмаса може да намали потреблението на енергия, а пластмасовото покритие може да предотврати увреждане от вода. Въпреки това трябва да се намерят решения, които гарантират, че по-голяма част от използваната пластмаса се рециклира и използва повторно в строителни материали, когато е възможно. Понастоящем има малко стимули за сортиране и събиране на пластмасови опаковки и други видове пластмаси, напр. тръби от строителния сектор. По принцип сортирането на отпадъци благоприятства тежките видове отпадъци или отпадъците с положителна стойност. В днешно време малко „тежки“ видове пластмаса се рециклират, като например мек винил, въпреки че някои компании за производство на винил доброволно приемат обратно използвания винил. Полистиролът, който се използва за изолация, опаковане и т.н., е често срещан източник на отпадъци. Някои пластмасови отпадъци, като твърд и мек PVC и някои изолационни продукти, могат да съдържат замърсители, които не трябва да се включват в нови продукти. В много случаи това се гарантира от разпоредби, свързани с оценките на въздействието върху околната среда за разрушаване и рехабилитация, но са необходими стабилни процедури за контрол.

В момента има изискване 60% от строителните отпадъци да бъдат сортирани. Съгласно Споразумението за ЕИП Норвегия се задължава да постигне цел от 70 % рециклиране на такива отпадъци.

В момента Европейската комисия работи върху преразглеждане на Регламента за строителните продукти за насърчаване на материали с ниски емисии и повторна употреба на строителни материали. За да се увеличи използването на рециклирана пластмаса, планът за действие на ЕС за кръгова икономика ще предложи минимални изисквания за използването на рециклирани суровини в строителните материали.

²⁴ 31 Plastics Europe (2020) Plastics – the Facts 2020 Publications (plasticseurope.org)

²⁵ 32 Merex (2020) The material flow of plastics in Norway - what do we know? Materialstrømmen-til-plast-i-Norge-Hva-vet-vi_-1.pdf (dl8y9d78cbd9m.cloudfront.net)

Пластмаси в превозни средства

Автомобилната индустрия е важна в Европа и през последните няколко години употребата на пластмаса в автомобилите се е увеличила. Пластмасата може да направи автомобилите по-леки, което също намалява разхода на гориво. Автомобилната индустрия представлява приблизително 10 % от потреблението на пластмаси в Европа.²⁶

Норвегия не произвежда автомобили, но увеличеното използване на пластмаса прави рециклирането на превозни средства много по-трудно. Норвежките заводи за рециклиране трябва да гарантират безопасно управление на пластмаси, които могат да съдържат опасни вещества. Повече пластмаси в превозните средства могат да направят рециклирането по-малко рентабилно, тъй като цената на металите днес е много по-висока от цената на пластмасата. Европейската комисия ще представи предложение за преразгледани разпоредби относно бракуваните превозни средства през 2022 г., включително наред с другото стимули за кръгов дизайн и по-лесно управление на отпадъците. Разглежданите мерки включват изисквания за използване на рециклирани материали в нови автомобили, повишени нива на рециклиране и разширена отговорност на производителя. Обмислят се и мерки за намаляване на износа на стари коли от Европа.

Пластмаси в електрониката

Електронните и електрически продукти (ЕЕ продукти) представляват приблизително 6 % от европейското потребление на пластмаса.²⁷ Оценката на Мерех оценява подобни нива за ЕЕ продукти в Норвегия. Мерех също изчислява, че приблизително 25 000 тона пластмасови отпадъци се генерират от ЕЕ продукти всяка година и че приблизително половината от тези отпадъци се рециклират. Пластмасите в ЕЕ продуктите често съдържат опасни вещества или вещества, които се очаква да бъдат посочени като такива в бъдеще. Ето защо международните разпоредби на ЕС и многостранните екологични споразумения са ключови. Сортирането на пластмаси от електронни отпадъци ще гарантира, че нежеланите пластмасови фракции ще бъдат извадени от обращение преди рециклиране, като пластмаси, които съдържат устойчиви органични замърсители. Днес съществува технология за сортиране на пластмаси от електронни отпадъци в по-чисти фракции и това се прави в няколко завода за рециклиране в Норвегия. Това не винаги е печелившо, но се финансира чрез схемата за разширена отговорност на производителя за ЕЕ продукти.

Правителството на Норвегия също се ангажира да спре незаконния износ на електронни отпадъци. Това беше внимателно прегледано в Доклада до Парламента 19 (2019-2020) относно престъпленията срещу околната среда и също така се обсъжда в глава 6.

Под егидата на Северния съвет на министрите беше инициран проектът „Кръгова икономика без токсични вещества за пластмаси в електрически и електронни стоки“. Проектът започна през декември 2020 г. и се изпълнява от PlanMiljø. Този проект изследва как дизайнът на електрически и електронни стоки може да бъде подобрен, за да се намалят количествата опасни вещества в пластмасите и те да бъдат премахнати от

²⁶ Plastics Europe (2020) Plastics – the Facts 2020 Publications (plasticseurope.org)

²⁷ Plastics Europe (2020) Plastics – the Facts 2020 Publications (plasticseurope.org)

обращение. Проектът също така ще проучи възможностите в съществуващите и бъдещи разпоредби и ще обмисли мерки за насърчаване на потребителите и доставчиците да избират нетоксични пластмасови продукти.

Пластмаси в текстила

Синтетичните текстилни изделия са друга продуктова група, съдържаща значителни количества пластмаса. Мерех изчислява, че 250 000 тона пластмаса в текстила се използват в момента в Норвегия и че 25 000 тона пластмасови отпадъци се генерират от текстил всяка година. Това представлява предизвикателство както за рециклирането, така и по отношение на освобождаването на микропластмаси. През 2018 г. 65 % от текстила, произведен в световен мащаб, е бил изработен от петрол/пластмаса.²⁸ Голяма част от този текстил генерира микропластмаса чрез използване и пране на дрехи. Норвежците имат високо потребление на текстил. Изчислено е, че годишно се консумират приблизително 15 кг дрехи и текстил за дома на човек.²⁹ Голяма част от тези текстилни изделия се изхвърлят като остатъчни отпадъци, което създава бариера пред рециклирането. Текстилът, който се купува, също често е с ниско качество, което прави поправките, повторната употреба и рециклирането по-предизвикателни.

Използването на пластмаса в текстила е широко разпространено и изпускането на микропластмаса в околната среда от производствените съоръжения, както и износването на текстила, са документирани екологични проблеми. Изчислено е, че до 1017 тона микропластмаса идва от текстил в Норвегия годишно.³⁰ Както беше споменато, текстилът е приоритет в Плана за действие на ЕС за кръговата икономика от 2020 г. Европейската комисия обяви стратегия за текстила в кръговата икономика, целяща повишаване на конкурентоспособността в индустрията, насърчаване на устойчив текстил, справяне с „бързата мода“ и насърчаване на по-високи нива на повторна употреба и рециклиране. Централен елемент е предложението за нова рамка за устойчиви продукти и разширяването на Директивата за екодизайна, за да включи текстила. Текстилната индустрия е глобална, а собствената текстилна индустрия на Норвегия е малка. Норвежкото правителство се стреми да си сътрудничи тясно с ЕС за по-устойчива текстилна индустрия.

За да се предотврати и намали отделянето на микропластмаса от текстила, могат да се приложат мерки към различни стъпки във веригата на стойността, или чрез избор на други материали от страна на производителя, промени в потребителските навици на крайния потребител, или чрез мерки за предотвратяване на изпускане във вода от износване и измиване. Норвегия подкрепя разработването на нови разпоредби за намаляване на отделянето на микропластмаса от перални машини, съгласно Директивата за екодизайн на ЕС. Вижте също глава 10 за микропластмасата.

²⁸ Ingun G. Klepp and Tone S. Tobiassen (2020) Lettkledd: Velkledd med lite miljøbelastning (“Lightly clothed: well dressed with little environmental impact”). Solum Bokvennen

²⁹ Østfoldforskning (2020) Kartlegging av brukte tekstiler og tekstilavfall i Norge (“Mapping used textiles and textile waste in Norway”) - Norsus. <https://norsus.no/en/publikasjon/kartlegging-av-brukte-tekstiler-og-tekstilavfall-i-norge/>

³⁰ Merpex (2021) Norwegian land-based sources of microplastics Norwegian land-based sources of microplastics - Norwegian Environment Agency (environmentagency.no)

Рамковата директива на ЕС за отпадъците изисква разделно събиране на текстил до 2025 г. Това е една от мерките, които Норвежката агенция по околна среда е разгледала в своята оценка на средствата и мерките за увеличаване на степента на рециклиране на битови отпадъци. За да се увеличи рециклирането на текстил в Норвегия, трябва да бъдат създадени заводи за сортиране на текстил. Съществува също необходимост от разработване на технология, която може да рециклира различни текстилни влакна.

За да се постигне по-устойчива текстилна индустрия, продуктите трябва да бъдат проектирани и произведени с мисъл за устойчивостта. Мерките, насочени към фазата на производство на текстил, са най-ефективни и за това са необходими международни правила и стандарти, както на европейско, така и на световно ниво.

Експандиран полистирол

Предмети, изработени от експандиран полистирен (EPS), включително каси за риба, контейнери за храна, флотационни компоненти и строителни материали, лесно се фрагментират на по-малки парчета. Измерен в брой единици, EPS е най-разпространеният пластмасов отпадък, намиран по норвежките плажове. Когато се натроши на малки парчета, EPS е лек, лесно прониква в растителността и подобно на пластмасовите пелети и клетъчните стъклени агрегати, трудно се почиства.

Ако EPS отпадъците могат да бъдат свързани обратно с отговорна страна, съответната община може да издаде заповеди за почистване. Например, могат да бъдат издадени заповеди за премахване на изхвърлени плаващи докове.

Като цяло отпадъците от EPS, които не се третират правилно, също могат да се считат за замърсяване, тъй като могат да причинят вреда или да причинят неудобство на околната среда. Законът за контрол на замърсяването гласи, че никой не трябва да има или да прави нещо, което може да представлява риск от замърсяване. Отговорните лица трябва да прилагат мерки за предотвратяване на различните форми на замърсяване, например разпръскването на малки парчета EPS от плаващи докове. Ако е настъпило замърсяване, отговорните лица трябва да въведат мерки за спиране, отстраняване или ограничаване на ефектите.

Норвежката агенция по околна среда ще подобри насоките, дадени на общините по отношение на изхвърлянето на отпадъци, включително мерки за справяне с EPS. Норвежката агенция по околна среда ще очертае по-подробно източниците на EPS отпадъци и ще предложи допълнителни мерки за предотвратяването им.

5.8 Разширена отговорност на производителя

Разширената отговорност на производителя е един от няколко необходими инструмента, необходими за постигане на по-устойчива верига на стойността. Може да допринесе за екологосъобразно управление на отпадъците и висока степен на рециклиране. Разширената отговорност на производителя може да даде на производителите стимул да проектират трайни и рециклируеми продукти, които са по-лесни и по-евтини за управление и рециклиране и които се произвеждат от рециклирани суровини. Поради амбициозните цели на ЕС за рециклиране и новия подход на цялостно регулиране, основано на веригата на стойността, разширената отговорност на

производителя ще стане още по-важен компонент на кръговата икономика в Европа. Правителството на Норвегия ще подкрепи разработването на разпоредби, основани на основните аспекти на устойчивостта на продуктите.

Норвегия е установила схеми за разширена отговорност на производителя, някои от които са свързани с пластмасите: изхвърлени електрически и електронни продукти, бракувани превозни средства, събиране и рециклиране на изхвърлени гуми, системи за връщане на контейнери за напитки и отпадъци от опаковки. Тези схеми се развиха от 90-те години на миналия век. Целта на настоящите схеми е да се насърчи разделното сортиране, събиране и обработка на отпадъците, за да се предотврати замърсяването и други екологични проблеми от отпадъците.

Установена е необходимостта от преглед и по-нататъшно развитие на схемите за разширена отговорност на производителя като инструмент в Норвегия. Норвежката агенция по околна среда е натоварена със задачата да преразгледа схемите за разширена отговорност на производителя с цел тяхното актуализиране и рационализиране, особено като се имат предвид новите амбициозни цели за рециклиране и ефективност на ресурсите чрез регулаторни разработки в ЕС.

5.9 Необходимостта от по-силна рамка на продуктовата политика в норвежкото законодателство

В своята национална стратегия за кръгова икономика правителството на Норвегия обясни как засилената продуктова рамка на ЕС обновява законодателството на ЕС и поставя под въпрос текущото норвежко законодателство в областта на околната среда. Повишеният акцент върху екологичния дизайн и подобрената устойчивост в цялата верига на стойността на даден продукт означава, че са определени нови изисквания за свойствата на устойчивостта на продукта, надхвърлящи преките вредни за околната среда свойства на продукта. Това включва съдържание на вторични суровини, експлоатационен живот, възможност за ремонт и др. Обръщането към тези свойства на продукта е особено важно за пластмасата. Норвежките разпоредби за замърсяване се съсредоточават върху замърсяването, отпадъците и продуктите, съдържащи опасни вещества, и не вземат предвид в голяма степен опасенията за ресурсите и свойствата на продукта, които не са пряко вредни за човешкото здраве и околната среда. Поради това правителството на Норвегия вижда необходимостта от преразглеждане на действащото норвежко законодателство, за да осигури правна основа за изискванията към продуктите през целия им жизнен цикъл, едновременно с разработването на подсилена рамка на европейската продуктова политика.

5.10 Устойчиво потребление на пластмаса

По-устойчивата пластмасова верига на стойност зависи от разработването на по-устойчиви продукти и замаяната на първичната суровина с рециклиран материал. Това също зависи от промените в моделите на потребление на пластмаса и от засилването на пазарното търсене на по-устойчиви продукти и рециклирани материали, които да се използват в нови продукти.

Пластмасата се намира във всички видове продукти и промените в моделите на потребление и навиците са възможни за всеки, не само в промишлеността и бизнеса, но

и от частните потребители и в публичния сектор. Пластмасовите изделия заемат голяма част от нашето ежедневие. Имайки значително взаимодействие с потребителите, търговците на едро и дребно са идентифицирали своята важна роля и отговорност за предоставяне на по-устойчиви продуктови гама, за предаване на информация за околната среда на клиентите и за разработване на устойчиви бизнес модели. Участниците в индустрията са решили да включат съображения за кръгова икономика в своите колективни договори и поемат отговорност за промените в практиките на потребление на работното място, извеждайки практически резултати. Някои индустриални компании вече изискват вторични суровини и искат да развият и рационализират пазарите за рециклирана пластмаса. Опаковките за напитки, произведени от 100% рециклирана пластмаса, вече са на пазара. Вносителите и дистрибуторите на Норвегия контролират собствените си продуктови гама и могат, като поставят изисквания към своите доставчици, да укрепят пазарите за по-устойчиви пластмасови продукти, както и за материали или услуги, които могат да заменят пластмасата. Специфични сектори, като ИТ сектора, консумират огромни количества материали, енергия и пластмасови материали. Те самостоятелно поеха инициативата да озеленят своя сектор.

Правителството на Норвегия ще засили инструментите за правене на кръгови избори на пазара, за да улесни достъпа до подходяща информация за пазара, да укрепи правата на потребителите и да увеличи процента на зелени и иновативни обществени поръчки. Използването на инструменти на публичната политика може и трябва да улеснява, подкрепя и насърчава кръговите модели на потребление. И все пак то не може да замени пазарната сила, с която разполагат потребителите, обществените поръчки и търговските участници на пазара. Всички потребители, както частни потребители, обществени доставчици, така и всички части на производствената и обслужващата индустрия, играят важна роля за увеличаване на търсенето на по-устойчиви пластмасови продукти и решения. Всеки е отговорен за подобряване на ефективността на собствените си ресурси, намаляване на общия си отпечатък и предотвратяване и намаляване на пластмасовите отпадъци.

Личното потребление се е увеличило значително напоследък и вземането на устойчив избор ще бъде важна стъпка към кръгова икономика. Една по-кръгова икономика изисква продуктите да се използват по-дълго време. Ключови фактори за потребителите са достъпът до ремонтни услуги и собствените им познания по отношение на ремонтите, както и факторът цена/полза от ремонтите. Правата на потребителите, като например по-дълги срокове за връщане на продукти, също могат да бъдат важни. Това може да доведе до повече продукти, които ще бъдат ремонтирани, вместо просто да бъдат изхвърлени. Други начини за организиране на потреблението, като наемане или вземане на заем вместо покупка, също са полезни. Цифровите платформи вече са налице, за да улеснят икономиката на споделянето.

Норвежката потребителска политика и регулации до голяма степен се определят от европейската потребителска политика. Сега ЕС подчертава значението на регулациите за правата на потребителите и политиката за потребителите, както в зеления преход, така и във възстановяването след пандемията. Това ще бъде важно за укрепването на ролята на потребителите в кръговата икономика в Норвегия. През 2021 г. Европейската комисия ще

представи няколко предложения за нови регламенти, разглеждайки различни регулаторни инструменти в контекст.

Отправната точка за потребителите е изразена в Плана за действие за кръговата икономика – че моделите на потребление трябва да бъдат променени, за да се намали отпечатъкът върху климата, генериран от потреблението.

Понастоящем ЕС работи за схемата на ЕС за екологично етикетиране, Ecolabel, която да бъде принос към по-широката рамка за устойчиво производство и потребление. Съгласно Плана за действие на ЕС за кръгова икономика се отбелязва, че преразглеждането на Директивата за екодизайна ще се основава на критерии и правила в съответствие с екомаркировката на ЕС. Това за постигане на по-стандартизирана методология за оценка на отпечатъка на продукта върху околната среда. Информацията за екологичните аспекти на стоките и услугите позволява на потребителите да избират продукти с възможно най-ниско въздействие върху околната среда. Като изискват ресурсно ефективни и екологично чисти продукти, потребителите могат да повлияят на бизнеса и индустриите да вземат по-големи екологични съображения при производството и при вноса на стоки и услуги. Например, информацията може да бъде предадена чрез уебсайтове, тестване на продукти, маркетинг, образование по потребителски теми в училище и чрез етикетиране.

Днес има много различни схеми за етикетиране и сертифициране, включително екомаркировката Nordic Swan, екомаркировката на ЕС, Ø Label/Debio и схемата за сертифициране Eco-Lighthouse. Схемите за етикетиране не само предоставят информация на потребителите, но са и важен стимул за производителите и вносителите. Официалните екомаркировки в Норвегия - екомаркировката Swan и екомаркировката на ЕС - се управляват от фондацията Ecolabelling.

В ЕС се работи по подготовката на стандартизирана методология за документиране на екологичния отпечатък на продуктите (Product Environmental Footprint, PEF), за да се предостави на потребителите и компаниите надеждна и сравнима информация за околната среда. Това се прави въз основа на факта, че има повече от 450 екомаркировки по целия свят, от които повече от 100 етикета са активни в ЕС, и че стандартизирана методология ще помогне за намаляване на зеленото измиване. Методологията PEF се основава на анализи на жизнения цикъл и се основава на съществуващите международни стандарти, включително екомаркировката на ЕС.

Целта на екомаркировката Nordic Swan е да намали общото въздействие върху околната среда, причинено от потреблението. В техните оценки екомаркировката Nordic Swan взема предвид целия жизнен цикъл на продукта от суровините до производството, употребата, рециклирането и генерирането на отпадъци. Изискванията са формулирани така, че мерките да не оказват отрицателно въздействие върху други етапи от жизнения цикъл или да причиняват други екологични проблеми. По този начин екомаркировката Nordic Swan стимулира кръгова икономика в жизнения цикъл на продукт или услуга. Изискванията подкрепят ефективното и устойчиво използване на ресурсите и намаляват генерирането на отпадъци. Строгите разпоредби, посочващи кои химикали и вещества могат и не могат да се използват, улесняват рециклирането на тези материали.

Правителството на Норвегия желае да подчертае стойността на екомаркировката Nordic Swan като инструмент за постигане на кръгова икономика, както и за укрепване на основата за екомаркировка.

Публичният сектор е основен потребител на стоки и услуги, но също така и мениджър на имоти, инвеститор в транспортна инфраструктура и основен играч в много пазарни сегменти. Правителството, окръзите и общините на Норвегия харчат приблизително 595 милиарда норвежки крони за стоки, услуги, сгради и строителни работи годишно. Устойчивите разпоредби за обществени поръчки за пластмасови продукти, алтернативи на пластмасите и други решения, които правят употребата на пластмасови продукти излишна, е инструмент, който позволява на публичните агенции да пренасочат потреблението на пластмаси към по-устойчиви нива. Това може също да насърчи новаторски решения в частния сектор.

Новият Закон за обществените поръчки, който влезе в сила през 2017 г., изисква националните, регионалните и общинските власти и други публични органи да „адаптират своите практики за възлагане на поръчки, за да намалят вредното въздействие върху околната среда и да насърчават щадящи климата решения, когато е приложимо“ . Тази екологична разпоредба дава на публичните субекти задължения както на оперативното ниво, така и по отношение на цялостното им портфолио от обществени поръчки. Това дава възможност за гъвкавост при прилагането на това законодателство.

Това законодателство е всеобхватно и трябва да бъде допълнено с по-конкретни мерки в практиката на обществените поръчки. Както обществените поръчки, така и частните доставчици се нуждаят от насоки и предвидими условия, така че да могат да се правят корекции в дългосрочен план. Ясните приоритетни области, както и оценката на обществените потребности ще осигурят по-добри дългосрочни резултати. В Доклад до Парламента 22 (2018-2019), *Smartere innkjøp – effektive og profesjonelle offentlige anskaffelser* („По-интелигентни покупки – ефективни и професионални обществени поръчки“), норвежкото правителство обяви план за действие за увеличаване на щадящите климата и околната среда обществени поръчки и зелени иновации. Особен акцент ще бъде поставен върху транспортния сектор, решенията с ниски и нулеви емисии, строителния сектор, кръговата икономика, пластмасите, храните и хранителните отпадъци и опасните вещества. Норвежката агенция за публично и финансово управление (DFØ) също е подготвила професионално ръководство за закупуване на пластмаси. Насоките на DFØ за „зелени и кръгови доставки на мебели“ също ще допринесат за постигане на по-голяма повторна употреба на мебели и оборудване в публичния сектор. Това са икономически ефективни мерки, които също ще намалят количеството пластмасови отпадъци от съответните източници.

6. Използване на ресурсите в пластмасовите отпадъци

6.1 Глобалната перспектива – по-строги глобални разпоредби за отпадъците

Базелската конвенция, като глобално екологично споразумение относно отпадъците, е ключова регулаторна рамка за износа и вноса на отпадъци. Централен принцип на конвенцията е екологосъобразното управление на отпадъците. Изчислено е, че почти два милиарда души по света нямат достъп до основно управление на отпадъците. В резултат

на това големи количества пластмасови отпадъци не се събират и изчезват от веригата на стойността на пластмасите. Екосъобразното управление на отпадъците е от съществено значение, за да се гарантира, че ресурсите в пластмасовите отпадъци се използват. Норвегия също така активно подкрепя усилията за повишаване на глобалните стандарти за екологосъобразно управление на пластмасовите отпадъци съгласно Базелската конвенция.

През 2019 г., след норвежко предложение, Базелската конвенция прие нови и по-строги правила за глобалната търговия с пластмасови отпадъци, мотивирани от досегашната нерегулирана търговия с пластмасови отпадъци, водеща до големи здравни и екологични проблеми, особено в развиващите се страни, които нямат достатъчно системи за управление на отпадъците .

За да ангажира бизнеса и други участници в усилията за справяне с пластмасовите отпадъци, Норвегия поема инициативата за и ръководи глобално партньорство за пластмасовите отпадъци съгласно Базелската конвенция. Основните цели на партньорството са подобряване на управлението на пластмасите на глобално ниво, както при проектирането на стоки и услуги, така и при управлението на отпадъците. Партньорството също така ще провежда информационни дейности и ще изпълнява пилотни проекти, главно в развиващите се страни. Досега 23 проекта са получили подкрепа от партньорството, *inter alia* за събиране на отпадъци и подобро рециклиране в развиващите се страни в Африка и Югоизточна Азия.

6.2 Рециклиране на пластмасови отпадъци в Норвегия

Цели и постижения

Норвегия има няколко количествени цели за рециклиране на битови отпадъци, които включват пластмасови отпадъци. В съответствие с Рамковата директива за отпадъците 50 % от всички битови отпадъци трябваше да бъдат рециклирани през 2020 г. Този брой ще бъде увеличен до 55 % през 2025 г., 60 % през 2030 г. и 65 % през 2035 г. Това е общата цел за всички битови отпадъци, включително пластмасови отпадъци. Директивата на ЕС за опаковките и отпадъците от опаковки има свои собствени цели за рециклирането на пластмасови опаковки. Понастоящем целта е 22,5 % от отпадъците от пластмасови опаковки да бъдат рециклирани. Това ще се увеличи до 50 % през 2025 г. и до 55 % през 2030 г.

През 2019 г. приблизително 240 000 тона пластмасови опаковки са били пуснати на норвежкия пазар въз основа на колекцията от доклади на Норвежката агенция по околна среда от организациите за отговорност на производителите (PRO) за опаковки и системи за връщане на опаковки за напитки.

Цифрите от 2019 г. показват, че 33% от отпадъците от пластмасови опаковки са били рециклирани, докато останалите дялове са използвани за производство на отпадъци за енергия. Предварителните данни за 2020 г. показват стабилно нарастване на количеството пластмасови опаковки, пуснати на пазара, но количеството рециклирани пластмасови опаковки изглежда е намаляло. Очаква се количеството рециклирани пластмасови опаковки да се увеличи до 2025 г., отчасти поради прилагането на промените в директивата на ЕС за опаковките и отпадъците от опаковки. Приблизително 81 % от

пластмасовите бутилки за напитки са били рециклирани през 2019 г. Очаква се висок процент на рециклиране за пластмасови бутилки и опаковки за напитки поради данъчната схема за опаковките за напитки и изискванията за разделно събиране на пластмасови опаковки за напитки в директивата на ЕС за пластмасови продукти. Данни от ЕС показват, че пластмасовите опаковки съставляват около 40 % от цялата нова пластмаса, пусната на пазара, както и до 60 % от всички пластмасови отпадъци. През 2019 г. 41% от общинските отпадъци в Норвегия са отишли за рециклиране.

Части от битовите отпадъци не са подходящи за повторна употреба или рециклиране. Подходящо решение за тези части е изгарянето с възстановяване на енергията. Около 26 % от общото количество отпадъци, генерирани в Норвегия, се изгарят с оползотворяване на енергия всяка година. Изгарянето намалява общото количество отпадъци до една десета и енергията може да бъде възстановена и използвана повторно. Изгарянето при високи температури също намалява нивото на опасни вещества в отпадъците.

Технически и екологични предизвикателства, свързани с рециклирането на пластмаси

Пластмасата като материал има висок технически потенциал за рециклиране, но само малка част от нея в момента се рециклира за използване в нови суровини и продукти. Това се дължи на няколко фактора. Пластмасата е химически продукт и за да се получат безопасни, използваеми продукти на базата на рециклирани суровини, рециклираното съдържание трябва да бъде чисто и хомогенно (състоящо се от същия вид пластмаса). Това изисква сортиране и/или разделно събиране на пластмасови отпадъци за рециклиране. Това е предизвикателство, когато отпадъците са смесени, както при битовите отпадъци. Различните видове пластмаса в един продукт са друго предизвикателство (напр. различни видове пластмаса в бутилка, капачка и етикет). Пазарът на вторични пластмасови суровини все още е в начална фаза. Производството на нови първични пластмаси е евтино и днешните икономически стимули не благоприятстват рециклирането на пластмаси или използването на вторични суровини за замяна на първичните пластмаси. Необходимо е да се промени този баланс, за да се създадат по-устойчиви вериги за създаване на стойност за пластмасовите продукти.

Особено предизвикателство е добавянето на химически вещества към пластмасата; вижте глава 5.4. Опасните вещества, които са посочени за постепенно премахване, не трябва да се връщат във веригите за създаване на стойност чрез рециклиране.

Друго предизвикателство е ефективността на системите за сортиране и събиране. Технологичните решения за сортиране, рециклиране и използване на вторични суровини трябва да бъдат доразвити.

Съществува значителна несигурност, свързана с нови и незрели технологии, като химическо възстановяване на пластмаси за нови материали или за горива. Не е сигурно дали това може да се счита за екологосъобразно управление на отпадъците и са необходими повече тестове и разработване на такива технологии.

Нови мерки

Европейската комисия преразглежда Директивата относно опаковките и отпадъците от опаковки, за да насърчи допълнително повторната употреба и рециклирането, за да

избегне прекомерното опаковане и да намали количеството отпадъци от опаковки.³¹ Норвегия насърчава укрепването на пазара за кръгови решения, предотвратяване на отпадъците и настаняване на използване на нови технологии за управление на отпадъците от опаковки. За Норвегия е важно новите разпоредби да не са привързани към определени технологии или към ръчна обработка, която може да бъде автоматизирана. Норвежкото правителство ще обмисли нови мерки за справяне със селскостопанската пластмаса.

Норвежката агенция по околна среда проведе обществена консултация относно ново предложение за задължително сортиране на биологични отпадъци и пластмасови отпадъци (включително пластмасови опаковки и селскостопански пластмаси) от битовите отпадъци. Това предложение изисква общините да сортират най-малко 70 % от пластмасовите отпадъци от домакинствата до 2035 г. Може да се наложи и укрепване на инфраструктурата за вторични суровини. Норвежката агенция по околна среда също проведе обществена консултация относно предложение за нов регламент за прилагане на целите за рециклиране в директивата на ЕС за опаковки и отпадъци от опаковки. Тези промени означават, че количеството на рециклираните пластмасови отпадъци от опаковки трябва да се увеличи до 50 % до 2025 г. и до 55 % до 2030 г.³²

Норвежкото правителство оценява дали мерките, насочени към пластмасовите отпадъци, са достатъчни за постигане на целите за рециклиране, както като цяло, така и конкретно за пластмасите. Доклад, написан в рамките на подготовката на Норвежката стратегия за отпадъците от 2013 г., оценява потенциала за рециклиране на различни видове пластмасови отпадъци. Тази оценка показва особен потенциал за повече рециклиране на отпадъци от пластмасови опаковки, но също и пластмаси от битови отпадъци и мебели, селско стопанство, ОЕЕО, отпадъци от сгради и строителство, бракувани превозни средства, риболовни съоръжения и оборудване от индустрията за аквакултури, но също така установи, че потенциалът на рециклирането варира в зависимост от източниците и секторите.

Норвежкото министерство на климата и околната среда поиска и получи анализ от Норвежката агенция по околна среда относно мерките, необходими за постигане на задължителните цели за рециклиране на битови отпадъци в Рамковата директива на ЕС за отпадъците. Няколко от оценените мерки биха могли да доведат до увеличена повторна употреба, предотвратяване на образуването на отпадъци и рециклиране на различни видове пластмасови изделия. Няколко от мерките се считат за печеливши. Оценката се основава на налични, но донякъде несигурни данни. Министерството на климата и околната среда ще оцени тези мерки, когато обмисля нашата цел от 65 % подготовка за повторна употреба и рециклиране до 2035 г. От решаващо значение е увеличение на използването на рециклирана пластмаса, което ще направи процеса на рециклиране печеливш. Качеството на рециклираната пластмаса трябва да бъде по-добро и по-стабилно, отколкото е днес. Пластмасовите опаковки, използвани в Норвегия, се

³¹ Norwegian Government (2020), Roadmap - a review of packaging requirements

³² Norwegian Environment Agency (2021), Forslag til endringer i regelverk for emballasje ("Proposal for amendments to packaging regulations")

рециклират предимно в Европа, но настоящият капацитет за третиране на всички пластмасови отпадъци в Европа е твърде малък.

Норвежкото правителство ще даде приоритет на укрепването на условията за рециклиране на пластмасови опаковки, генерирани в Норвегия. Това ще изисква по-строга схема за разширена отговорност на производителя за пластмасови опаковки, съчетана с други средства и мерки, създаващи по-добри стимули за ефективно и рентабилно използване на ресурсите в пластмасовите отпадъци. За постигане на засилен пазар и по-голямо търсене на рециклирана пластмаса, регулирането на дизайна на продуктите ще бъде от решаващо значение, като например процеса на ЕС за преразглеждане на хармонизираните изисквания за отпадъци от опаковки и работата на ЕС по изискванията за рециклирана пластмаса в нови пластмасови продукти. Комбинацията от политики трябва да е подходяща за изпълнение на задълженията на Норвегия съгласно Рамковата директива на ЕС за отпадъците, Директивата относно опаковките и отпадъците от опаковки и Директивата относно пластмасовите продукти за еднократна употреба. Съществува също необходимост от по-нататъшно разработване на данни и статистики за пластмасовите продукти и пластмасовите отпадъци.

Две инсталации за разширено последващо сортиране (централно сортиране) на остатъчни отпадъци работят в Норвегия; един в Източна Норвегия (ROAF) и друг в района на Ставангер (IVAR). Тези инсталации сортират широк спектър от различни отпадъци, а пластмасата се сортира по полимери. В Норвегия се планират поне две други сортировъчни фабрики, включително Østfold Avfallssortering във Фредрикстад и Sesam Avfallsressurs в Трондхайм.

6.3 Износ на пластмасови отпадъци

През 2019 г., след норвежко предложение, Базелската конвенция прие нови и по-строги правила за световната търговия с пластмасови отпадъци. Това беше мотивирано от нерегламентираната досега търговия с пластмасови отпадъци, водеща до големи здравни и екологични проблеми, особено в развиващите се страни, които нямат достатъчно системи за управление на отпадъците. Голяма част от тези отпадъци се управляват неправилно и има значителен риск те да попаднат в океана.

Тези нови правила влязоха в сила на 1 януари 2021 г. Няколко държави въведоха нови и по-строги правила за износ и внос на пластмасови отпадъци. Новите правила означават, че износът на пластмасови отпадъци, които са смесени и неподходящи за рециклиране от една страна в друга, зависи от съгласието на властите както в страната износител, така и в страната вносител. Трябва да се предостави документация, за да се докаже, че получателят на пратката с отпадъци ще осигури екологосъобразно управление на отпадъците на местоназначението. Тази документация прави отпадъците проследими и гарантира, че няма да бъдат изхвърлени или загубени по пътя. Ако нещо се обърка, на износителя може да бъде наредено да вземе обратно пратката с отпадъци. Много развиващи се страни се нуждаят от подкрепа за изграждане на капацитет за спазване на тези нови правила. През 2020 г., подкрепени от норвежката програма за развитие на морските пластмасови отпадъци, секретариатът на Базелската конвенция, Интерпол и Службата на ООН по наркотиците и престъпността (UNODC) засилиха международното

сътрудничество и допринесоха за изграждането на национален капацитет за прилагане на тези нови правила.

Пластмасовите отпадъци, които са сортирани, чисти и предназначени за рециклиране, могат да бъдат изнасяни без предварително съгласие. Правилата включват подробни критерии за това кои видове отпадъци изискват съгласие и кои видове могат да бъдат превозвани без предварително информирано съгласие. Едно от последиците от новите правила е да направи сортирането на пластмасови отпадъци, предназначени за рециклиране, по-изгодно и на свой ред да улесни увеличеното използване на рециклирани пластмасови материали и по-кръгова икономика за пластмаси в глобален мащаб.

Норвегия приложи тези правила, като одобри промените в разпоредбите на ЕС за превоз на отпадъци, към които Норвегия вече се придържа. ЕС въведе забрана за износ към страни извън ОИСР. Това е по-строго от новите правила по Базелската конвенция. Норвегия ще следва същата практика.

Норвегия е активно ангажирана в текущото преразглеждане на разпоредбите на ЕС за превоз на отпадъци, със специален акцент върху по-строгия контрол и прилагането на незаконната търговия с отпадъци, поставяйки по-силен акцент върху екологичните стандарти в приемащите страни при по-нататъшното развитие на разпоредбите и практиките.

Електрическите и електронните отпадъци (е-отпадъци или ОЕЕО) съдържат компоненти с висока пазарна стойност и са привлекателен източник за незаконна търговия и износ. Значителна част от тези отпадъци съдържат пластмаси, често подложени на открито изгаряне, изхвърляне и подобно третиране в страната вносител. Швейцария и Гана внесоха предложение за разширяване на правилата на Базелската конвенция за предварително информирано съгласие, за да включат трансграничното движение на електронни отпадъци. Следователно мерките на норвежкото правителство срещу незаконния износ на електронни отпадъци – както на национално, така и на международно ниво – са важни в работата за предотвратяване на замърсяването с пластмаса. Доклад до Парламента 19 (2019-2020) Екологични престъпления представя шест мерки за електронни отпадъци, с които норвежкото правителство предлага:

- да се уточнят разпоредбите, като се избягва всякакво съмнение, че отстраняването на отпадъци, доставени в схеми за връщане в приемни съоръжения на търговци на дребно или общини, се счита за незаконно или престъпно действие
- изясняване на задълженията на тези, които управляват схеми за връщане на електронни отпадъци, за предотвратяване на незаконното отстраняване на електронни отпадъци и за предотвратяване на замърсяване от управлението на електронни отпадъци
- обмислете засилване на стандартите за проверка и докладване за участниците, обхванати от разпоредбите за електронни отпадъци, включително за незаконно премахване от схеми за връщане на електронни отпадъци и друго незаконно третиране на електронни отпадъци в Норвегия
- засилване на мерките за инспекция за предотвратяване на незаконния износ на електронни отпадъци в сътрудничество с норвежките митници и други съответни

агенции, включително преглед на рутинните инспекции и разработване на съвместни насоки

- допринася за преразглеждането на разпоредбите на ЕС за превоз на отпадъци с оглед опростяване на правилата и подобряване на прилагането
- правила и подобряване на прилагането
- приоритизиране на усилията за укрепване на мерките за инспекция на превозите на електронни отпадъци

7. Пластмаси в селскостопанския сектор

Въпреки че селскостопанският сектор в момента не е най-големият потребител на пластмаса, експертите предупреждават, че увеличеното използване на пластмасови материали в селското стопанство, както в развиващите се икономики, така и на глобално ниво, ще допринесе за замърсяването с пластмаса. В Европа най-големият източник на умишлено добавена микропластмаса се оценява като торове и пестициди, капсулирани в пластмаса.³³ Пластмасите са полезни в селското стопанство по много начини, но тези пластмасови продукти често се използват само за един сезон и са силно изложени на атмосферни влияния. Следователно съществува риск от изхвърляне на отпадъци, свързан с пластмаси, използвани в селското стопанство. Пластмасово фолио и подобни предмети се намират изхвърлени в природата и покрай водните тела. Доброто управление на тези пластмасови отпадъци предполага както разходи, така и по-голямо работно натоварване и следователно съществува висок риск селскостопанските пластмаси да попаднат в природата или да бъдат изгорени.³⁴

В световен мащаб употребата на биоразградима пластмаса се увеличава, например като земен залив, предназначен да бъде разораван в почвата след употреба. Биоразградимата пластмаса се използва в норвежкото селско стопанство, но вероятно в по-малък мащаб. Съществува значителна несигурност, свързана с действителното разлагане на такива пластмаси³⁵, ³⁶ особено в студен норвежки климат. Разградимостта на биоразградимите пластмаси в почвата и различни потоци от отпадъци в момента се проучва в проекти като DGRADE, ръководени от Норвежкия институт за биоикономически изследвания (NIBIO).

В момента NIBIO прави проучване за използването на вълна като заместител на пластмасите в градинарството.³⁷ Когато се използва като почвено покритие, вълната може да предпази от плевели и охлюви и да задържи вода по време на сухи периоди. Европейската комисия обяви политическа рамка за регулиране на снабдяването, етикетирането и използването на биологично базирани и биоразградими пластмаси през

³³ ECHA (2020): Microplastics_Annex XV_Restriction report (europa.eu) and Microplastics_Annex XV_Report_Annexes (europa.eu).

³⁴ World Bank Group, Agricultural pollution – Plastics World Bank Document

³⁵ Mepex&Eunomia (2019) Bio-based and Biodegradable Plastics

<https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2019/januar-2019/bio-based-and-biodegradable-plastics/>

³⁶ SAPEA, Science Advice for Policy by European Academies. (2020). Biodegradability of plastics in the open environment <https://www.sapea.info/topics/biodegradability-of-plastics>

³⁷ Nibio (2021) Nedklassifisert ull kan erstatte plast i hagebruk (“Downgraded wool could replace plastic in horticulture”) - Nibio

2021 г. Норвегия ще подкрепи този процес с обща цел да гарантира, че всяка регулация и мерки за такива пластмаси имат положителен ефект, зачитайки различни системи за управление на отпадъците и условия в страни с хладен климат.

Според Green Dot Norway през 2020 г. на пазара са пуснати 13 875 тона селскостопанска пластмаса, от които 95 % са рециклирани. Отчетената събираемост е приблизително 86%. Понастоящем Green Dot Norway управлява схема за доброволно връщане за рециклиране на селскостопанска пластмаса.³⁸ Тази схема преди беше обвързана със споразумение с норвежкото министерство на климата и околната среда, но сега е независима схема за връщане. Схемата се финансира от вносителите и производителите, които плащат такса за килограм нова пластмаса, пусната на пазара. Фермерите могат да доставят селскостопански пластмаси безплатно до около 100 пункта за събиране в цялата страна, които имат споразумения със Green Dot Norway. Норвежкия селскостопански колектив Felleskjøpet също изпълнява пилотен проект, при който бали сено се събират в найлонови торби, когато се доставят други стоки. Тази схема продължава и беше разширена през 2021 г.³⁹

Използването на биоотпадъци или компост като селскостопански тор е добър начин за повторно използване на ресурсите, но такъв тор може да съдържа пластмаси, които може да са трудни за отстраняване, преди да попаднат в почвата.

Предложението за нова глава към норвежките разпоредби за отпадъци относно сортирането на биологични отпадъци и пластмасови отпадъци включва нови изисквания за сортиране и връщане на селскостопански пластмаси за рециклиране.⁴⁰ Задълженията в това предложение са насочени към предприятия, които използват селскостопански пластмаси; с други думи, предимно фермери. Тези разпоредби имат за цел да гарантират, че събирането и рециклирането на селскостопанска пластмаса ще продължи на същото или на по-високо ниво в бъдеще.

8. Пластмаси в транспортния сектор

Транспортният сектор е източник както на отпадъци, така и на емисии на микропластмаса в околната среда. Износването на автомобилните гуми се счита за основен източник на разпространение на микропластмаса както в ЕС, така и в Норвегия. На световно ниво се оценява на 5-10 % от морските пластмасови отпадъци⁴¹. Износването на гумите и прахът от пътя съставляват приблизително 40 % от общите емисии на микропластмаси от наземни източници. В Норвегия микропластмасата се разпространява чрез оттичане на вода, ветрове и сняг. Пластмасовите отпадъци могат да идват от строителни дейности, опаковки, пристанища, пътища и маркировки на фарватери, отпадъци от взривяване на скали и от участници в движението. Строителната промишленост също използва и

³⁸ <https://www.grontpunkt.no/gjenvinning/plastemballasje-naeringsliv-landbruk/landbruk/>

³⁹ Felleskjøpet Agricultural Collective <https://www.felleskjoepet.no/pilotprosjekt-innhenting-av-landbruksplast/>

⁴⁰ In this proposal, agricultural plastics are defined as: "Plastic waste in the form of wrap (silage wrap), polypropylene sacks (fertiliser and seed sacks), fibre nets and foil covers, hard plastic packaging and similar plastic materials used for agricultural purposes."

⁴¹ Open University Nederland (2019) "Wear and Tear of Tyres in the Global Environment: Size Distribution, Emission, Pathways and Health Effects" SETAC, Helsinki (PDF) Wear and Tear of Tyres in the Global Environment: Size Distribution, Emission, Pathways and Health Effects (researchgate.net)

обработка големи количества пластмаси като опаковки, кабели, тръби, бариерни ленти, фолия и подобни елементи, което води до висок риск от замърсяване. Експлоатацията и поддръжката на транспортната инфраструктура също допринася. Пластмасата в експлозивите от взривяване на скали попада в тогавашна среда, когато излишните маси се използват за засипване в морето и на сушата. Други значителни източници на микропластмаса от транспортния сектор са абразията и шлайфането на боя от кораби и мостове. Замърсяването с пластмаса също идва от морския транспорт, както е споменато в глава 9, от морски източници.

През март 2021 г. норвежкото правителство представи Националния транспортен план, който също така описва как транспортният сектор допринася за замърсяването с пластмаса.

Под егидата на Северния съвет на министрите и норвежкото ръководство е изготвен доклад за емисиите на микропластмаса от износване на гуми.⁴² Мерките за намаляване на емисиите от износване на гуми също се споменават в оценката на Норвежката агенция по околна среда на средствата и мерките относно микропластмасата.⁴³

Транспортните дружества⁴⁴, заедно с Норвежката агенция по околна среда, събраха информация за източниците на замърсяване с пластмаса в транспортния сектор и възможните мерки за намаляване на това замърсяване. Тези компании ще продължат да изграждат знания за източниците на замърсяване и ефективните мерки. Това включва повече знания и използване на методи и материали, които биха могли да предотвратят и намалят замърсяването с пластмаса във възможно най-голяма степен.

Мерки за намаляване на емисиите на микропластмаси от абразия на пътища и гуми, включително почистване на пътища, улавяне на оттичащата се вода в улавящи ями и методи за ограничаване на замърсяването от снеготочистване. Това са всички подходящи мерки, които трябва да се използват, когато е подходящо.

Регулирането на износването на автомобилните гуми като източник на замърсяване е предизвикателство. Норвегия разчита на сътрудничество с ЕС в проектирането и производството на по-издръжливи гуми. Регламентите на ЕС относно етикетирането на гуми, които включват горивната ефективност и няколко други фактора, влязоха в сила на 1 май 2021 г. Тези регламенти позволяват схемата за етикетиране да бъде разширена, за да включва емисиите на микропластмаси, след като бъде наличен подходящ метод за изпитване за измерване на абразията на гумите. Норвежките транспортни власти следят тази работа с оглед национално прилагане. Вижте също глава 10 относно микропластмасата.

⁴² Nordic Council of Ministers (2021): Reducing the Release of Microplastic from Tyre Wear: Nordic Efforts Reducing the Release of Microplastic from Tyre Wear: Nordic Efforts | Nordic cooperation (norden.org)

⁴³ Norwegian Environment Agency (2020): Oppdatert tiltak- og virkemiddelvurdering mot mikroplast. Vurdering av tiltak for å forebygge marin forsøpling (“Updated measure and policy assessment against microplastics. Assessment of measures to prevent marine litter”) - Norwegian Environment Agency (environmentagency.no)

⁴⁴ Report to the Storting 20: National Transport Plan 2022-2033 (2020-2021)
<https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/national-transport-plan-2022-2033/id2863430/?ch=1>

Транспортните оператори ще засилят, в рамките на своите сфери на отговорност, превантивните мерки за намаляване на изхвърлянето на пластмасови отпадъци и микропластмаси в околната среда, както и мерките за почистване на пластмасови отпадъци.⁴⁵ Мерки и изисквания за превенция и почистване, свързани със строителството, операциите и поддръжката също ще бъде засилена. Норвежката крайбрежна администрация предвижда в своите договори, че изпълнителите трябва да съберат цялата видима пластмаса веднага след взривяването и че крайбрежната зона в близост до всякакви строителни площадки се почиства в края на всяка операция. Изпълнителят трябва също така да гарантира, че след приключване на операцията в околната среда трябва да има по-малко пластмасови отпадъци, отколкото преди началото на операцията. Норвежката администрация за обществени пътища също работи активно за намиране на алтернативни продукти. Схемата за пластмасово счетоводство на проекта Rogfast също ще бъде оценена за по-нататъшно използване от транспортни компании. Компаниите могат също да определят изисквания за намаляване на употребата на пластмаса чрез свои собствени търгове и договори.

Взривените скални маси може да съдържат подсилени с влакна пластмаси и пластмасови системи за запалване. Днес съществуват алтернативни усилващи влакна и системи за запалване, които не съдържат пластмаса и допринасят за намаляване на замърсяването с пластмаса. Почистването на изхвърлените пластмасови отпадъци може да бъде трудно и може вече да е нанесена голяма вреда на околната среда. Депозирането на взривени маси в морето подлежи на разрешение, издадено от губернатора на окръга. Норвежката агенция по околна среда е подготвила насоки относно изискванията за проекти за взривяване и обратно насипване с цел намаляване на замърсяването с пластмаса. Тези насоки също така включват кои екологични изисквания общината може да въведе в тържните процеси.

⁴⁵ Report to the Storting 20: National Transport Plan 2022-2033 (2020-2021)
<https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/national-transport-plan-2022-2033/id2863430/?ch=1>